

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Postavení dědické smlouvy v rámci dědických titulů

Veronika Pečenková

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Veronika PEČENKOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0301P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Postavení dědické smlouvy v rámci dědických titulů**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

- Úvod
- Historický vývoj
- Dědická smlouva a další dědické tituly
- Závěr
- Seznam použitých zdrojů

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.**
Katedra občanského práva

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 30. června 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „*Postavení dědické smlouvy v rámci dědických titulů*“ zpracovala samostatně a veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila, jsou citovány v poznámkách pod čarou a uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

V Plzni dne 27. 3. 2024

Veronika Pečenková

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala svému vedoucímu diplomové práce, doc. JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné připomínky a rady a odbornou pomoc. Taktéž bych touto cestou chtěla poděkovat Notářské komoře České republiky za poskytnutí statistických údajů. Poděkování za jejich neutuchající podporu patří mé rodině a přátelům.

Seznam použitých zkratek

ABGB	Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský
Nařízení o dědictví	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
NŘ	Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
SJM	Společné jmění manželů
VNOZ	Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

Úvod	1
1 Historický vývoj	3
1.1 Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský	3
1.2 Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937.....	8
1.3 Občanský zákoník 1950.....	10
1.4 Občanský zákoník 1964.....	12
1.5 Nový občanský zákoník.....	13
2 Dědická smlouva a další dědické tituly	15
2.1 Intestátní dědická posloupnost.....	15
2.1.1 První dědická třída	16
2.1.1.1 Příklad dědění dle první dědické třídy	17
2.1.2 Druhá dědická třída.....	17
2.1.2.1 Příklad dědění dle druhé dědické třídy	19
2.1.3 Třetí dědická třída	19
2.1.4 Čtvrtá dědická třída.....	20
2.1.5 Pátá dědická třída.....	20
2.1.6 Šestá dědická třída	21
2.1.7 Několikeré příbuzenství	22
2.1.8 Odúmrť	22
2.2 Závěť.....	23
2.2.1 Způsobilost pořídit závěť	24
2.2.2 Obsahová stránka	24
2.2.3 Formy závěti	27
2.2.3.1 Závěť ve formě notářského zápisu.....	27
2.2.3.2 Závěť ve formě soukromé listiny.....	28
2.2.3.3 Privilegovaná závěť	29
2.2.4 Zrušení závěti.....	29
2.3 Dědická smlouva.....	30

2.3.1	Subjekt dědické smlouvy	33
2.3.1.1	Fyzická osoba	33
2.3.1.1.1	Manželé.....	34
2.3.1.1.2	Snoubenci.....	36
2.3.1.1.3	Registrovaní partneři.....	37
2.3.1.2	Právnícká osoba	37
2.3.2	Povinný díl a nepominutelný dědic.....	38
2.3.3	Porovnání počtu evidovaných dědických smluv a počtu evidovaných závětí v letech 2014-2023.....	39
2.3.4	Postupitelnost dědické smlouvy	40
2.3.5	Zrušení dědické smlouvy	41
3	Náležitosti dědické smlouvy.....	43
3.1	Forma dědické smlouvy.....	43
3.2	Obsah dědické smlouvy	44
3.2.1	Volná čtvrtina	45
3.2.2	Vztah volné čtvrtiny a povinného dílu	47
3.2.3	Nemožnost odmítnout dědictví	48
3.2.4	Podmínky v dědické smlouvě	48
3.2.5	Povolání vykonavatele	49
3.2.6	Převedení majetku za života	50
3.2.7	Hraniční určovatel.....	51
3.2.8	Úplatnost a odvážnost dědické smlouvy	55
3.2.9	Způsoby zajištění	57
	Závěr.....	59
	Resumé	62
	Seznam použitých zdrojů.....	63
	Monografie	63
	Odborné články.....	65
	Judikatura.....	66
	Právní předpisy	66

Česká republika.....	66
Zahraníčí	67
Ostatní zdroje.....	67
Příloha č. 1.....	68

Úvod

Autorka práce zvolila téma Postavení dědické smlouvy v rámci dědických titulů s ohledem na skutečnost, že ji během studia zaujala problematika dědického práva a v budoucnu by se v praxi chtěla dědickému právu věnovat.

Dědická smlouva se řadí mezi tzv. staronové instituty, což znamená, že v českém právním řádu byl institut dědické smlouvy v minulosti zakotven, avšak poté došlo k jeho úplnému vypuštění z právní úpravy a následně byl tento institut do českého právního řádu znovu zařazen, a to v roce 2014 s příchodem nového občanského zákoníku.

Cílem této práce je popsání jednotlivých dědických titulů, tedy dědické smlouvy, závěti a intestátní dědické posloupnosti, a to zejména se zaměřením na dědickou smlouvu, jelikož v právní úpravě tohoto institutu existují sporná místa, kde se nabízí vícero výkladů a ani odborníci se ne vždy na výkladu některých ustanovení shodují. Cílem je tedy popsat i vybrané problematické aspekty dědické smlouvy a nabídnout možná řešení, přičemž autorka vychází z názorů odborníků, kteří se dané problematice věnovali. Ustálená judikatura týkající se problematických aspektů dědické smlouvy bohužel zatím není, což je dle autorky práce zapříčiněno faktem, že se s novým občanským zákoníkem vrátila dědická smlouva do českého právního řádu po celých 64 letech. Podíl na tom má jistě i skutečnost, že dědická smlouva není hojně využívaným institutem, přičemž též příčinu ne úplně častého využívání dědické smlouvy spatřuje autorka ve zmiňované více než šedesátileté absenci její právní úpravy.

Prostor je věnován též historickému vývoji opět se zaměřením převážně na dědickou smlouvu, neboť i ten považuje autorka práce za významný pro pochopení smyslu a účelu tohoto institutu. Vývoj počíná císařským patentem č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecným zákoníkem občanským (ABGB), neboť právě spolu s ním se dědická smlouva dostala do českého právního řádu. V římském právu, na jehož recepci ABGB stojí, ovšem úpravu dědické smlouvy nalézt nelze, jelikož tato byla z morálního hlediska považována za tzv. *pactum corvinium*, neboli krkavčí smlouvu.¹ Prostor bude věnován též vládnímu návrhu osnovy občanského zákoníku z roku 1937, který sice nikdy nevstoupil v platnost, nicméně obsahoval úpravu

¹ Dvořák in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 239.

dědické smlouvy. Následně dojde i na občanské zákoníky z let 1950 a 1964, kde byla dědická smlouva úplně vypuštěna, a konečně také na současnou právní úpravu.

Další část práce pak již bude věnována samotným dědickým titulům, a to postupně intestátní dědické posloupnosti, závěti a jejímu obsahu, formám a zrušení a nakonec nejstěžejnějšímu dědickému titulu této práce – dědické smlouvě.

Všechny v zásadách obsažené body byly v textu náležitě rozpracovány, avšak došlo k přidání kapitoly s názvem Náležitosti dědické smlouvy, a to s ohledem na její obsáhlost. Tato skutečnost byla řádně prokonzultována s vedoucím diplomové práce a autorka práce takto učinila s jeho vědomím.

1 Historický vývoj

Ještě před samotným výkladem současné právní úpravy institutu dědické smlouvy by se autorka práce ráda věnovala také historickému exkurzu od počátku existence dědické smlouvy na našem území až do její současné úpravy, jelikož i historický vývoj považuje autorka za velice důležitý k pochopení smyslu a účelu tohoto institutu.

1.1 Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský

Počátky kodifikačních prací rakouského práva občanského lze spatřovat již v době vlády Marie Terezie. Výsledkem těchto kodifikačních prací byl Codex Teresianus universalis, který vypadal spíše jako učebnice občanského práva a pro svou podrobnost a rozsáhlost se nikdy nestal závaznou kodifikací. Za vlády Josefa II., syna Marie Terezie, byl po stylistické úpravě Josefa von Sonnenfelse, dvorního rady, v roce 1786 vyhlášen první díl občanského zákoníku. Kodifikační práce pak i nadále pokračovaly a v roce 1792 bylo dvorským dekretem výsledné dílo uvedeno na zkoušku nejprve v Západní a poté i Východní Haliči. Lehce upravený text haličské verze byl patentem vyhlášen 1. června 1811 za vlády Františka I. (jedná se o Františka I. Rakouského, pozn. aut.) s účinností od 1. ledna 1812.²

Vcelku obsáhlý text Císařského patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecného zákoníku občanského (v originále *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie*, dále jen „*ABGB*“) se členil do krátkého úvodu obsahujícího 14 paragrafů a tří dílů. V úvodu byl stručně definován předmět úpravy a vymezena časová a místní působnost tohoto zákona jakožto i jeho vztah k jiným předpisům. První díl byl věnován právu osob (včetně rodičovských a manželských práv), druhý díl obsahoval práva k věcem (služebnosti, držbu, zástavní právo a vlastnictví), dědické právo a právo závazkové (jednotlivé smluvní typy, náhradu škody, společná ustanovení o obligacích). Třetí díl se pak věnoval společným ustanovením (promlčení, změnám a zrušení práv a závazků, vydržení a zajištění práv). S určitými změnami jako byly drobné zásahy do dědického a rodinného práva v první polovině 19. století, faktické změny, jež nastaly jako důsledek revolučních změn roku 1848, předpisy vydané ve druhé polovině 19. století k podpoře podnikatelské činnosti a novelizace druhého

² Adamová. In: ADAMOVIČ, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 219.

desetiletí 20. století, platil ABGB v českých zemích až do roku 1950 a některá z jeho ustanovení dokonce i déle.³

Jak již bylo nastíněno výše, ABGB platil na našem území až do 31. prosince 1950. V procesních věcech ABGB doplňoval zákon ze dne 19. 6. 1931, č. 100, Sb. z. a n., o zásadních ustanoveních řízení nesporného a tzv. nesporný patent (císařský patent z 9. 8. 1854, č. 208 ř. z., kterým se zavedl nový zákon o soudním řízení o nesporných právních věcech. Dle ABGB se dědic, který chtěl dědit, musel přihlásit k pozůstalosti a zároveň uvést titul, ze kterého takto činil (těmito tituly byly závěť, dědická smlouva a zákon). Dále musel dědic uvést informaci, zda se k pozůstalosti přihlašoval s výhradou dobrodiní soupisu či bezvýjimečně, podle čehož se poté řídila odpovědnost dědice za dluhy. Soud následně přijal a přezkoumal přihlášky dědiců k pozůstalosti a dědic měl povinnost splnit nařízení zůstavitele v pořízení pro případ smrti obsažená (jako ku příkladu splnění podmínky či příkazu) a podat o splnění takového nařízení výkaz soudu. Jakmile soud shledal, že došlo ze strany dědice ke splnění všech podmínek (či že splnění podmínek bylo alespoň zajištěno) a k zaplacení dědických poplatků, vydal soud dědici tzv. odevzdací listinu, kdy právě jejím doručením se dědic stal vlastníkem pozůstalosti.⁴

Dědickému právu se v ABGB věnovala hlava osmá – hlava patnáctá, konkrétně ustanovení § 531 – 824. V ustanovení § 531 ABGB je obsažena definice pojmu pozůstalost, kdy pozůstalost byla definována jako souhrn práv a závazku zemřelého, pokud se nezakládaly pouze na osobních poměrech. V následujícím ustanovení byly poté definovány pojmy dědictví, dědic a dědické právo. Právem dědickým se rozumělo výlučné právo ujmout se držby celé pozůstalosti či její poměrné části (např. čtvrtiny, třetiny, poloviny). Dědické právo bylo právem věcným účinkující proti všem osobám, jež by si chtěly pozůstalost nárokovat. Dědicem byl poté ten, komu náleželo dědické právo a pozůstalost ve vztahu k dědici byla nazývána dědictvím.

Dále ustanovení § 533 ABGB říká, že: „*Dědické právo zakládá se na vůli zůstavitelově, vyjádřené podle zákonného předpisu; na smlouvě dědické podle*

³ Vojáček. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 443-444.

⁴ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, XXIII.

zákona prípustné (§ 602); nebo na zákoně.“ ABGB zde tedy počítal na prvním místě s pořízením pro případ smrti, následně s dědickou smlouvou a nakonec se zákonnou dědickou posloupností, nicméně počítal i s možností dědění na základě vícero dědických titulů vedle sebe, jak přímo uvádí ve svém § 534.

Již v tomto zákoníku bylo možné najít ustanovení týkající se dědické způsobilosti, které se věnovala ustanovení § 538 – 546. Zpravidla mohl dědit ten, kdo byl oprávněn k nabytí majetku. Pokud se někdo zřekl platně nabytého dědictví nebo práva vůbec něčeho nabývat, pozbyl tím dědické právo nebo právo k určitému dědictví. Nezpůsobilým dědit se stala osoba, která se dopustila zločinu proti zůstaviteli, pokud nevycházelo z okolností najevo, že takové osobě bylo zůstavitelem odpuštěno. Nezpůsobilým se dále stal také ten, kdo zůstavitele k projevení poslední vůle svedl podvodným způsobem nebo ho k takovému projevu donutil, překazil prohlášení poslední vůle nebo její změnu, nebo potlačil poslední pořízení, které již bylo zřízeno. Taková osoba i zodpovídala za škodu, která tím byla způsobena třetí osobě. Vzájemně vyloučeny z dědického práva na základě prohlášení poslední vůle byly též osoby, které byly usvědčeny z cizoložství či krvesmilstva nebo se k těmto činům doznaly u soudu. V případě, že došlo k opuštění vlasti nebo vojenské služby bez řádného dovolení, upravovala pozbytí dědického práva takové osoby politická nařízení.⁵

Oproti současné právní úpravě byla v ABGB značně omezena smluvní volnost zůstavitele. Konkrétně je možné takové omezení nalézt v tom, s kým zůstavitel mohl dědickou smlouvu uzavřít. Dle výše zmíněného ustanovení § 602 ABGB *„smlouvy dědické o celé pozůstalosti nebo o poměrném jejím dílu mohou býti platně sjednány jen mezi manžely. Ustanovení o tom jsou v hlavě o smlouvách svatebních.*“ O smlouvách svatebních, na něž shora citované ustanovení odkazuje, potom pojednávala hlava dvacátá osmá ABGB, ustanovení § 1217-1266. Jde tedy o vcelku rozsáhlou právní úpravu těchto smluv, kdy konkrétně dědické smlouvě se věnují ustanovení § 1249 a následující. Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že dědická smlouva uzavřená mezi zůstavitelem na straně jedné a jiným subjektem než manželem na straně druhé, by byla dle ABGB absolutně neplatná.

V ustanovení § 1249 ABGB bylo stanoveno, že: *„Mezi manžely může býti sjednána také dědická smlouva, kterou se budoucí pozůstalost, nebo její díl slibuje*

⁵ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 540-544.

a slib přijímá (§ 602). Pro platnost takové smlouvy je však nutno, aby byla zřízena písemně se všemi náležitostmi písemné závěti.“ I zde je tedy výslovně uvedena možnost uzavření dědické smlouvy pouze pro manžele, kdy ohledně požadovaných náležitostí dědické smlouvy je odkazováno na právní úpravu závěti. Posledním pořízením bylo dle ABGB takové pořízení, kterým zůstavitel zůstavil jedné či několika osobám pro případ smrti odvolatelně svoje jmění nebo jen jeho část. Závěti pak bylo myšleno takové poslední pořízení, ve kterém byl ustanoven dědic. Pokud však poslední pořízení obsahovalo jen jiná opatření, jednalo se o dovětek.⁶

Jelikož k platnosti dědické smlouvy bylo nutné, aby splňovala náležitosti písemné závěti, bylo také, stejně jako u závěti, třeba, aby před třemi způsobilými svědky, z nichž alespoň dva byli přítomni současně, zůstavitel výslovně prohlásil, že spis obsahuje jeho poslední vůli.⁷ Třetí svědek však nebyl zapotřebí, pokud se dědická smlouva zřizovala před dvěma notáři, kteří měli vlastnosti testamentárních svědků.⁸ V případě, že osoba chtěla pořizovat písemně a beze svědků, musela dovětek či závět napsat vlastnoručně a dále připojit vlastnoruční podpis. Nebylo vyžadováno připojení dne, roku a místa, kde došlo ke zřízení poslední vůle, ale z důvodu zamezení sporů bylo doporučováno tyto údaje připojit též.⁹

Dědickou smlouvu dle ABGB mohli uzavřít také snoubenci, platnost smlouvy se však odložila až do uzavření manželství. Předmětem dědické smlouvy mohlo být buď ustanovení každého z obou manželů druhým manželem (vzájemná či dvoustranná dědická smlouva), anebo ustanovení jednoho manžela (jednostranná dědická smlouva). Bylo však možné, aby dědická smlouva obsahovala též ustanovení ve prospěch třetí osoby nebo osob a v takovém případě se jednalo o ustanovení odvolatelná. Za další odvolatelná ustanovení se dalo pokládat například i takové ustanovení ve prospěch druhého manžela, jehož předmětem nebylo ustanovení za dědice či povolání k požívacímu právu pozůstalosti (či její

⁶ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 552-553.

⁷ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 579.

⁸ Rouček. In: ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. (§§ 1090 až 1341.)*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, s. 557.

⁹ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 578.

části), když tato ustanovení neměla povahu práva advitalitního¹⁰, ani povahu dědické smlouvy.¹¹

K výše popsanému závěru ohledně odvolatelnosti ustanovení ve prospěch třetí osoby se přiklonil také Nejvyšší soud Československé republiky, kdy se soud zabýval ustanovením v dědické smlouvě týkajícím se fideikomisární substituce a následně došel k závěru, že ujednání, na něž se nahlíží jako na ustanovení závěti do dědické smlouvy vložené, je v případě, že je činěno ve prospěch třetí osoby, jednostranně odvolatelné, a to buď výslovně, anebo mlčky tak, že zůstavitel například uzavře jinou dědickou smlouvu.¹²

Manžel v pozici zůstavitele nebyl nikterak omezen v nakládání se svým majetkem, a to ani v případě, že dědická smlouva byla vložena do veřejných knih.¹³ Bylo tedy možné, že dědická smlouva, v rámci níž bylo pořízeno o pozůstalosti, měla odlišný obsah v okamžiku smrti manžela, jež byl zůstavitelem a v okamžiku podpisu dědické smlouvy.

Nebylo možné, aby se manžel dědickou smlouvou zcela vzdal práva na učinění posledního pořízení. K volnému poslednímu pořízení musela být vždy vyhrazena volná čtvrtina, na které nesměl váznout povinný díl ani jiný dluh.¹⁴ Volná čtvrtina byla ovšem zákonným minimem a nic tak nebránilo zůstaviteli v pořízení dědickou smlouvou o menší části pozůstalosti nežli o $\frac{3}{4}$, jak vyplývá i z historické judikatury.¹⁵ I v případě, že zůstavitel o volné čtvrtině nikterak nepořídil, připadla tato zákonným dědicům, nikoliv dědici smluvnímu.¹⁶ Dědická smlouva mohla být dle zákonů zbavena moci, nemohla však být odvolána na újmu druhého manžela, se kterým došlo k jejímu sjednání. Práva vyhrazena jako vůči jinému poslednímu pořízení ale nepominutelným dědicům v případě zániku dědické smlouvy zůstala.¹⁷

Nepominutelnými dědici byly přitom dle ABGB děti zůstavitele a pokud jich nebylo, tak zůstavitelovi rodiče. Děťmi se dle obecného ustanovení (§ 42

¹⁰ „Advitalitní (t. j. doživotní) smlouva je smlouva, kterou poskytuje manžel manželu doživotní právo užívaci buď celé pozůstalosti své nebo poměrného dílu, pro případ, že jej oprávněný přežije.“ viz. OTTO, J. *Ottův slovník naučný*. První díl. Praha: J. Otto, 1888, s. 241.

¹¹ MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927, s. 65-66.

¹² Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. října 1942, sp. zn. Rv I 217/42.

¹³ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 1252.

¹⁴ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 1253.

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23. 5. 1923, sp. zn. R I 469/23.

¹⁶ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 1253.

¹⁷ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 1254.

ABGB) rozuměli také vnuci a pravnuci, rodiči se poté rozuměli též všichni prarodiče. Jakmile by vzniklo právo a pořadí zákonné dědické posloupnosti, ABGB zde nečinil rozdíl mezi ženským a mužským pohlavím ani mezi dětmi manželskými a nemanželskými. Povinným dílem byla pak pro každé dítě zůstavitele alespoň ½ toho, co by mu připadlo při zákonné dědické posloupnosti. U předků zůstavitele byla povinným dílem ⅓.¹⁸

1.2 Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937

Po převratu v roce 1918 bylo na základě recepční normy převzato rakouské právo ve znění pozdějších novel a uherské obyčejové právo, což vyvolalo potřebu sjednocení právní úpravy. Kromě ministerstva unifikací se na unifikačních pracích podílelo též ministerstvo spravedlnosti. Původně měl být opatřen český překlad ABGB, jež by platil jako občanský zákoník, což mělo být řešením nejjednodušším a zároveň provizorním. Tento záměr se však posléze neuskutečnil a následně došlo k zahájení prací na unifikaci občanského práva, kdy tato unifikace měla vycházet z rakouského zákoníku a zároveň mělo být přihlédnuto též k úprav platné v Podkarpatské Rusi a na Slovensku. Konečná redakce osnovy byla jako „*Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*“ (dále jen „*VNOZ*“) vydána v roce 1937 Senátem Národního shromáždění. Práce na novém občanském zákoníku, které trvaly bezmála dvacet let, však byly definitivně přerušeny Mnichovskou dohodou.¹⁹

Dědickému právu jako celku bylo ve VNOZ věnováno 10 hlav, a to hlava 15.-24., ustanovení § 377-689. Lze tedy říci, že oproti ABGB se jednalo o úpravu lehce rozšířenou, ačkoliv konkrétně dědické smlouvě bylo oproti úpravě v ABGB věnováno méně ustanovení, jak bude nastíněno níže.

Také zde, stejně jako v ABGB, bylo stanoveno, že k pozůstalosti náleží práva a závazky zemřelého, pokud se nezakládají pouze na osobních poměrech. Dědicem byl pak ten, kdo měl dědické právo a dědictvím byla označována pozůstalost ve vztahu k dědici.²⁰ V tomto ohledu se tedy oproti úpravě v ABGB nic nezměnilo, neboť ABGB tyto pojmy definoval shodně.

¹⁸ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 762-766.

¹⁹ MALÝ K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2005, s. 440-441.

²⁰ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 378-379. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 185.

Ve VNOZ bylo dědické smlouvě věnováno pouze 11 ustanovení, konkrétně se jednalo o ustanovení § 441 – 451. Oproti ABGB se tedy jednalo o právní úpravu značně okleštěnou, když v ABGB byla dědické smlouvě věnována ustanovení § 1217 – 1266 a ustanovení § 602, celkem tedy 51 ustanovení.

První ustanovení VNOZ věnující se dědické smlouvě říkalo, že: „*Manželé mohou uzavřít smlouvu dědickou, podle níž jedna strana druhou ustanovuje za dědice a tato druhá ustanovení přijímá, nebo se takto za dědice ustanoví navzájem. Takovou smlouvu mohou uzavřít i snoubenci, ale je platná jen tenkrát, dojde-li mezi nimi k manželství.*“ V porovnání s úpravou obsaženou v ABGB zde tak nedošlo k rozšíření subjektů, které by mohly dědickou smlouvu uzavřít. Došlo nicméně ke zpřísnění požadavků co se formy dědické smlouvy týče. Narozdíl od ABGB zde byla totiž k platnosti dědické smlouvy vyžadována forma notářského zápisu.²¹

Pokud by dědická smlouva byla neplatná proto, že nedošlo ke splnění jejích předepsaných náležitostí, mohla by i přesto mít platnost posledního pořízení, pokud veškeré náležitosti pořízení byly splněny.²² Dále bylo stanoveno, že: „*Všeobecné předpisy o způsobilosti ke smlouvám a k posledním pořízením platí též pro smlouvu dědickou. Je-li taková smlouva neplatná z toho důvodu, že nevyhovuje předpisům o způsobilosti ke smlouvám, může mít přes to platnost posledního pořízení, vyhovuje-li předpisům o způsobilosti pořizovati.*“²³

Vše, co bylo ve VNOZ stanoveno všeobecně o podmínkách, platilo i pro podmínky dědických smluv, ovšem s výjimkou § 736, podle nějž právo přislíbené pod podmínkou odkládací přecházelo na dědice.²⁴ Dále bylo stanoveno, že dědická smlouva nikterak nebrání manželům, aby dokud žijí nakládali se svým majetkem dle své libosti. Stejně jako tomu bylo v případě ABGB, ani zde nebylo možné dědickou smlouvou pořídit o celé pozůstalosti, jelikož čtvrtina pozůstalosti musela zůstat dle zákona volná, aby o ní mohl zůstavitel pořídit podle své vůle, i když byla

²¹ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 442. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 203.

²² Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 443. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 203.

²³ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 444. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 203.

²⁴ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 445, § 736. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 203, 283.

smlouvou dědici zůstavena celá pozůstalost. Pokud chtěl zůstavitel smluvnímu dědici ponechat i tuto čtvrtinu, bylo tak možné učinit pouze prostřednictvím zvláštního posledního pořízení. V případě, že o majetku bylo pořízeno dědickou smlouvou, nepominutelným dědicům příslušela stejná práva jako při kterékoliv jiné dědické posloupnosti.²⁵

Poslední tři ustanovení věnovaná dědické smlouvě, tedy ustanovení § 449-451 se týkala zániku dědické smlouvy, kdy pro dědickou smlouvu platilo vše, co bylo ustanoveno pro zánik smluv obecně. Nadto bylo možné, aby zůstavitel dědickou smlouvu zrušil posledním pořízením, pokud se dědic dopustil něčeho, co by bylo jeho vinou důvodem rozluky manželství, a to přesto, že v době pořízení takového posledního pořízení ještě nezaniklo právo domáhat se rozluky. Došlo-li by na rozluku nebo na rozvod a nebylo-li by v dědické smlouvě stanoveno jinak, platilo by, že dědické smlouvy se nedotýká dobrovolný rozvod. Každá ze stran mohla dědickou smlouvu jednostranným posledním pořízením odvolat, šlo-li o nedobrovolný rozvod, na němž měly vinu obě strany nebo na němž neměla vinu žádná ze stran. Právo tímto způsobem dědickou smlouvu jednostranně odvolat však neměla ta ze stran, jež měla na nedobrovolném rozvodu vinu sama. Nevinné straně toto právo zůstalo. Ačkoliv dědická smlouva byla rozlukou zrušena, povolání nevinného manžela bylo ponecháno v platnosti.²⁶

1.3 Občanský zákoník 1950

Tento občanský zákoník, tedy zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník ze dne 25. října 1950 (dále jen „OZ 1950“), někdy též označován jako „*střední kodex*“, byl rozdělen na šest částí, z nichž první byla věnována úvodním ustanovením, druhá obecné části, třetí věcným právům, čtvrtá závazkovým právům a pátá dědickému právu. Jak již bývá zvykem, poslední část byla věnována ustanovením závěrečným.²⁷

Dědické právo bylo v OZ 1950 možné najít v hlavě třicáté čtvrté až hlavě třicáté sedmé, v ustanoveních § 509-561. Oproti předchozí platné úpravě obsažené v ABGB a úpravě obsažené ve VNOZ se tedy jedná o velice strohou úpravu, když

²⁵ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 446-448. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 204.

²⁶ Vládní návrh osnovy občanského zákoníku z roku 1937, § 449-451. Převzato z KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, s. 204-205.

²⁷ Vojáček. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 576.

OZ 1950 omezil úpravu dědického práva na pouhopouhých 53 paragrafů, zatímco v ABGB byl téměř stejný počet ustanovení věnován samotné dědické smlouvě.

Jak vyplývá z obecné části důvodové zprávy k tomuto zákoníku, i dědické právo se přizpůsobovalo novým podmínkám, a to především novým formám vlastnictví. Dědické právo mělo být zaměřeno zejména na posílení rodinných vazeb a spíše než k právu vlastnickému se vázalo k právu rodinnému. Ve všech historických obdobích bylo na právo dědické nahlíženo jako na zvláštní formu věcného práva, v němž byla ve vykořisťovatelských formacích odražena neomezenost soukromého vlastnictví vládnoucí třídy, což bylo patrné nejen ve společnostech otrokářských, ale i ve společnostech feudálních. V kapitalistickém řádu pak měl vlastník možnost omezovat podle své vůle své právní nástupce, a to prostřednictvím podmínek a příkazů obsažených v závěti.²⁸

Ve společnosti směřující k socialismu je však situace odlišná, když nová struktura hospodářství vytváří mimo jiné také nové dědické právo. Ve své hlavě osmé navíc Ústava z 9. května stanovila, že větší podniky a klíčové zdroje průmyslu mohly být jen národním majetkem, tedy majetkem kolektivu a mohly být pouze v socialistickém, nikoliv soukromém vlastnictví. Zároveň Ústava z 9. května stanovila, že chráněn byl osobní majetek občanů a právo k tomuto majetku.²⁹ Výše uvedené by se tak dalo považovat za odůvodnění zákonodárce pro strohou úpravu dědického práva, když rozsáhlá úprava nebyla považována za nutnou z důvodu širokého znárodnění majetku.

Tehdejší ministr spravedlnosti Štefan Rais při projednávání osnovy občanského zákoníku a občanského soudního řádu v plénu Národního shromáždění dne 25. října 1950 při svém projevu prohlásil, že nová úprava dědického práva úzce souvisí s ochranou osobního vlastnictví, jež je zaručena novým občanským zákonem (OZ 1950). Dále uvedl, že navzdory kritice a zlomyslným výmyslům OZ 1950 zachovává volnost pořizování a institut dědictví a že všechen lid s jistotou uvítá, že dědické právo očišťují od občasné se projevujícího kořistnictví dědiců, kteří nemají se zůstavitelem ničeho společného a kterýmižto osobami jsou někdy zkráceni ti, kdo jsou na zůstavitele odkázáni, anebo osoby, které jsou zůstaviteli

²⁸ Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku 1950, převzato z RAIS, Š., PARMA, M., ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951, s. 53.

²⁹ Obecná část důvodové zprávy k občanskému zákoníku 1950, převzato z RAIS, Š., PARMA, M., ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951, s. 53.

blízké. V neposlední řadě Š. Rais prohlásil, že okruh zákonných dědiců se omezuje na užší rodinu a tím pádem má pracující člověk plnou záruku, že to, co získal svou prací, případně po jeho smrti zcela jeho rodině nebo osobám, které zůstavitel sám určí při šetření zájmů své rodiny.³⁰

Ustanovení § 512 OZ 1950, říkalo následující: „*Dědí se ze zákona, ze závěti anebo z obou těchto důvodů.*“ V ustanovení následujícím pak bylo stanoveno, že pokud dědictví nenabyl dědic ze závěti, namísto něj budou povoláni zákonní dědicové a pokud žádný dědic nebude, případně dědictví státu jako odúmrtí.³¹

Shora citovanému ustanovení se podrobněji věnovala zvláštní část důvodové zprávy, kde bylo vyjádřeno, že skutečnost, kdo je dědicem, ustanovuje při dědění ze závěti zůstavitel svou závětí a při dědění ze zákona toto ustanovuje zákon, nicméně je možné, aby oba zmíněné dědické tituly působily vedle sebe. Dědická smlouva jako dříve existující dědický titul však nebyla do úpravy tohoto zákoníku pojata, neboť by do budoucna omezovala pořizovací svobodu zůstavitele. Dědění ze zákona bylo odůvodněno rodinným poměrem, avšak z důvodu nepředvídatelných životních situací, které obecná úprava v zákoně nemůže nikdy zcela postihnout, byla ponechána i možnost dědění ze závěti. V ustanoveních týkajících se dědění ze závěti (zejména šlo o § 550-551) bylo usilováno o to, aby svou individuální vůlí nemohl zůstavitel porušit základní zásady dědění ze zákona, což bylo důvodem pro skutečnost, že dědění ze zákona bylo v tomto zákoníku upraveno na prvním místě a dědění ze závěti až na místě druhém a byl podporován přechod majetku zůstavitele na zákonné dědice.³²

1.4 Občanský zákoník 1964

Stranické orgány na sklonku padesátých let konstatovaly, že tehdy platný občanský zákoník (OZ 1950) „*plně neodráží poměry a vztahy, které se v naší společnosti v dané etapě vývoje socialismu vytvořily*“. Ve spojení s přípravou a následným přijetím Ústavy Československé socialistické republiky roku 1960 se tak počalo uvažovat i o vydání nového občanského zákoníku³³, tedy zákoníku, jež

³⁰ Projev Dr. Štefana Raise při projednávání osnovy občanského zákoníka a občanského soudního řádu v plénu Národního shromáždění dne 25. října 1950, převzato z RAIS, Š., PARMA, M., ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951, s. 18.

³¹ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, § 513.

³² Zvláštní část důvodové zprávy k občanskému zákoníku 1950, převzato z RAIS, Š., PARMA, M., ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951, s. 296-297.

³³ Vojáček. In: VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 579.

je v dnešní době znám jako zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ 1964“).

V OZ 1964 bylo dědické právo oproti OZ 1950 upraveno v ještě menším rozsahu, když mu zde bylo věnováno pouhopouhých 28 ustanovení, konkrétně ustanovení § 460 až § 487, která dohromady tvořila sedmou část OZ 1964.

Také v tomto zákoníku byly za dědické tituly považovány pouze zákon a závěť, popřípadě kombinace těchto dvou titulů, jak bylo také explicitně stanoveno v ustanovení § 461 odst. 1 OZ 1964. Dále bylo stanoveno, že pokud by dědictví nenabyl dědic ze závěti, nastoupili by místo něho dědici ze zákona. V případě, že by ze závěti byla nabyta pouze část dědictví, dědici ze zákona by nabyli zbývající část takového dědictví.³⁴ Pokud dědictví nenabyl žádný dědic, připadlo podle zákona státu.³⁵

V ustanovení § 491 OZ 1964 nicméně bylo stanoveno, že závazky sice vznikají především ze smluv výslovně upravených tímto zákonem, avšak mohou vznikat i z jiných smluv v zákoně neupravených a ze smíšených smluv, jež obsahují prvky různých smluv. S tím spojené ustanovení § 51 uvádělo, že účastníci mohou uzavřít i smlouvu zákonem zvláště neupravenou, ovšem tato nesměla odporovat účelu a obsahu tohoto zákona. Dle názoru autorky této práce se ovšem v případě § 461 OZ 1964 jednalo o ustanovení kogentní, které dědění z jiného titulu neumožňovalo, a tedy bohužel nebylo možné ustanovení § 461 na základě výše popsaných ustanovení obejít a uzavřít platnou dědickou smlouvu.

1.5 Nový občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, též označovaný jako nový občanský zákoník (dále jen „NOZ“), je na našem území účinný od 1. ledna 2014 dodnes.

Oproti dvěma předchozím účinným zákoníkům, tedy OZ 1950 a OZ 1964 zde došlo k navrácení institutu dědické smlouvy, a to rovnou jako nejsilnějšího dědického titulu. Naproti tomu ABGB počítalo na prvním místě s pořízením pro případ smrti a až poté s dědickou smlouvou.³⁶

³⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 461 odst. 2.

³⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 462.

³⁶ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, § 533.

Závěť a dědickou smlouvu upravuje NOZ v dílu druhém, hlavě druhé, části třetí. Závěť a dědická smlouva jsou systematicky zařazeny před úpravu zákonné dědické posloupnosti (dědění ze zákona), jelikož jak dědická smlouva, tak i závěť jsou silnějšími dědickými tituly v porovnání se zákonnou dědickou posloupností. Ačkoliv dědická smlouva je ještě silnějším dědickým titulem než závěť, ustanovení týkající se závěti předcházejí ustanovením o dědické smlouvě. Toto zařazení je odůvodňováno jednak tím, že dědická smlouva je ze závěti odvozena a jako institut se z ní vyvinula, jednak tím, že závěť je v praxi institutem častěji a běžněji využívaným.³⁷ Nízký počet uzavřených dědických smluv je dle názoru autorky práce zapříčiněn též skutečností, že institut dědické smlouvy se do právního řádu České republiky vrátil teprve v roce 2014, a to po celých 64 letech.

³⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze. K § 1491 a 1492, s. 368.

2 Dědická smlouva a další dědické tituly

Dědickými tituly jsou dědická smlouva, závěť a zákon, přičemž tyto dědické tituly mohou působit i vedle sebe.³⁸ Autorka se v této práci bude postupně věnovat intestátní dědické posloupnosti, závěti a především dědické smlouvě.

2.1 Intestátní dědická posloupnost

Intestátní dědická posloupnost neboli dědění ze zákona je ve vztahu k závěti a dědické smlouvě nejslabším dědickým titulem, a tedy dědickým titulem subsidárním, k jehož využití dojde až v případě, že zde není žádné dědické smlouvy ani závěti. Přestože NOZ markantně posílil zůstavitelovu testovací svobodu, lze předpokládat, že dědění ze zákona bude z hlediska četnosti i nadále mezi dědickými tituly převládat.³⁹

Absence dědické smlouvy či závěti ale není jediným případem, kdy nastupuje dědění ze zákona. Stane se tak i v případě, kdy žádný z testamentárních dědiců zůstavitele, kteří byli povoláni k dědění celé pozůstalosti rovným dílem, anebo kdy některý ze závětních dědiců (pokud došlo ke stanovení nestejných podílů) nedědí, ať už z jakéhokoliv důvodu. Intestátní dědická posloupnost má tedy za úkol nahradit chybějící vůli zůstavitele takovým způsobem, aby se pozůstalost vždy dostala těm osobám, které byly zůstaviteli co nejbližší. Tuto blízkost lze přitom měřit dvěma způsoby, a to buď faktickou blízkostí, anebo stupněm příbuzenství.⁴⁰ Zákonná dědická posloupnost bude uplatněna též v případě, že zůstavitel sice zanechal dědickou smlouvu či závěť, ale nepořídil o veškerém svém majetku, čímž se zbývající část majetku stane předmětem dědění ze zákona.⁴¹

Pro pochopení toho, kdo v jednotlivých dědických třídách připadá v úvahu jako dědic ze zákona a jak velký podíl na pozůstalosti mu náleží, je důležité zmínit pojmy příbuzenství a švagrovství. U příbuzenství lze rozlišit dva způsoby vzniku, a to příbuzenství vzniklé osvojením a příbuzenství, jež je založeno na pokrevním poutu a obvykle vzniká narozením biologickým rodičům. Příbuzenství přitom může vznikat buď v linii přímé, což je označení pro vztah předků a potomků (osoby tedy pocházejí jedna od druhé), anebo v linii vedlejší, kam typicky řadíme sourozence,

³⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1476.

³⁹ Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 116.

⁴⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 91.

⁴¹ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUŽIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 34.

avšak obecně se jedná o osoby, které mají společného předka, ale zároveň nepocházejí jedna od druhé. Švagrovství pak vzniká mezi jedním z manželů a příbuznými manžela druhého. S jedním z manželů je osoba sešvagřená v takové linii a takovém stupni, v jakém je příbuzná s druhým manželem. Pro osoby sešvagřené se běžně užívá termínů švagr, švagrová, snacha, zeť, tchyně a tchán.⁴²

Dědění ze zákona má v českém právu dlouhou tradici, neboť bylo upraveno již ve Statutech Konráda Oty, kde právo na nemovitý majetek otce měli nejen synové, ale i dcery a byly zde rozlišovány tři dědické třídy. V Obnoveném řízení zemském došlo k rozšíření počtu dědických tříd na pět. Tento počet byl ovšem s příchodem ABGB opět snižen, a to na čtyři. Ačkoliv následně OZ 1964 ve své původní redakci rozlišoval tři dědické třídy, omezil zároveň okruh zákonných dědiců o prarodiče, což bylo odůvodněno tím, že není praktické zakládat jim zákonem dědické právo. S novelou OZ 1964 č. 509/1991 Sb. došlo k zavedení čtvrté dědické třídy, do níž se řadili zůstavitelovi prarodiče a jejich děti. V současné době však rozlišujeme dědických tříd šest.⁴³

2.1.1 První dědická třída

*„V první třídě dědiců dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.“*⁴⁴

Pod pojmem zůstavitelovy děti se rozumí jednak děti zrozené z manželství, jednak děti zrozené mimo manželství. Není ani činěn rozdíl mezi dětmi osvojenými a dětmi vlastními. Pokud některé dítě nedědí, může to být zapříčiněno tím, že je nezpůsobilé dědit, zřeklo se dědictví s ujednáním, že zřeknutí se nevztahuje na jeho potomky, odmítlo dědictví či se nedožilo smrti zůstavitele. V takové situaci pak namísto dítěte zůstavitele, které nedědí, nastupují jeho děti, tzn. zůstavitelovi vnuci a vnučky, případně pravnuci a pravnučky.⁴⁵

Kromě dětí dědí v první dědické třídě také manžel či manželka zůstavitele, a to stejným dílem jako zůstavitelovy děti. Podmínkou však je, aby manželství

⁴² SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 92-94, 96.

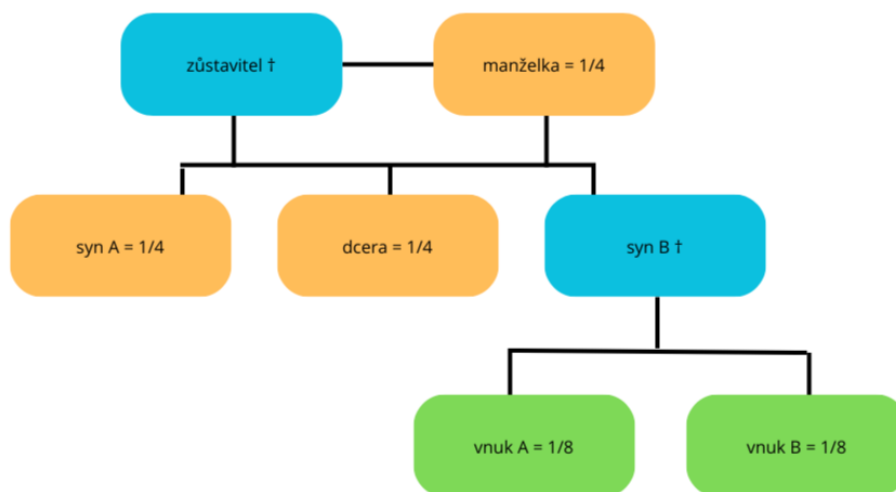
⁴³ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 75-76.

⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1635 odst. 1 a 2.

⁴⁵ Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 119.

v den smrti zůstavitele stále trvalo. Naopak není podmínkou, aby mezi manželi existovalo společné jmění manželů nebo aby spolu žili ve společné domácnosti. Jak vyplývá i ze samotného zákona, v první třídě nikdo kromě manžela či manželky a dětí zůstavitele nedědí. V první třídě tak nemůže dědit druh či družka, a to ani pokud z jejich soužití byly zplozeny děti.⁴⁶

2.1.1.1 Příklad dědění dle první dědické třídy⁴⁷

2.1.2 Druhá dědická třída

„Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.“⁴⁸

Rodiči zůstavitele jsou myšleni jeho otec a matka a ani zde nehraje roli, zda příbuzenský poměr rodičů k zůstaviteli vznikl osvojením, či zda se jedná o pokrevní příbuzenský poměr, tedy zda se jedná o zůstavitelovy biologické rodiče či nikoliv. Narozdíl od předchozí úpravy obsažené v OZ 1964 neobsahuje NOZ definici pojmu domácnost. Podle OZ 1964 (§ 115 ve znění účinném od 1. 1. 2013, pozn. aut.) domácnost tvořily osoby, jež spolu trvale žily a společně uhrazovaly náklady na své potřeby. Aby osobě, která žije se zůstavitelem ve společné domácnosti, vzniklo

⁴⁶ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 76-77.

⁴⁷ Schéma bylo vytvořeno autorkou práce.

⁴⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1636 odst. 1 a 2.

dědické právo, je nutné, aby nějakým způsobem přispívala na chod domácnosti. Pouhá skutečnost faktického bydlení tedy není dostačující. Jako příklad, kdy jde o společnou domácnost, lze uvést situaci, kdy se zůstavitelem žije osoba, která je na něj odkázána výživou, a tudíž se nemůže (ať již kvůli invaliditě či vysokému věku) finančně či jinak podílet na chodu domácnosti. V takovém případě dojde ke vzniku dědického práva. Jako příklad, kdy nejde o společnou domácnost a tedy dědické právo nevznikne, lze uvést studenty bydlící společně na koleji. Studenti spolu sice fakticky žijí, nicméně každý z nich si sám platí poplatky, které se pojí s bydlením a sám si opatřuje například potraviny a další nezbytné věci.⁴⁹

Problematice osoby žijící ve společné domácnosti se věnoval i Nejvyšší soud, z jehož usnesení vyplývá následující: „*Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny; vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost (obstaráváním domácích prací, udržováním pořádku v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.) nebo poskytovala prostředky na úhradu potřeb společné domácnosti anebo aby byla odkázána výživou na zůstavitele.*“⁵⁰

Z rozsudku Nejvyššího soudu pak vyplývá, že soužití ve společné domácnosti je možné i v případě, že členové této domácnosti bydlí ve více bytech, pokud společně uhrazují náklady na své potřeby a trvale spolu žijí.⁵¹

Pro dědění v první a druhé dědické třídě společně platí, že registrovaný partner v těchto dědických třídách dědí jako manžel, a to na základě ustanovení § 3020 NOZ, podle nějž platí ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů obdobně pro registrované partnery.⁵²

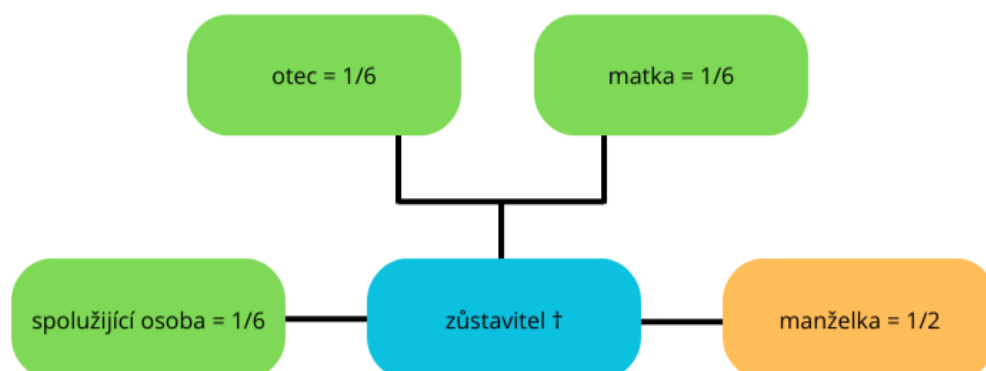
⁴⁹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 99.

⁵⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 1203/2013.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. listopadu 2013, sp.zn. 21 Cdo 292/2013.

⁵² ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 211.

2.1.2.1 Příklad dědění dle druhé dědické třídy⁵³

2.1.3 Třetí dědická třída

„Nedědí-li manžel ani žádný z rodičů, dědí ve třetí třídě stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.“⁵⁴

Osoby, které mají se zůstavitelem alespoň jednoho společného předka, tj. rodiče, se považují za zůstavitelovy sourozence. Ani zde není činěn žádný rozdíl mezi sourozenci tzv. polorodými, kteří mají jediného společného rodiče a sourozenci tzv. plnorodými, kteří mají oba rodiče společné. Dále pro třetí dědickou třídu platí tzv. zásada akrescence neboli přirůstání podílu, což znamená, že pokud nedědí spolužijící osoba, pak dochází k přírůstku podílu ve prospěch ostatních spoludědiců. Nedědí-li z jakéhokoliv důvodu zůstavitelův sourozenec, je možné v takové situaci uplatnit tzv. reprezentační právo, díky kterému namísto něj nabydou jeho dědický podíl jeho děti, tedy synovci a neteře zůstavitele, a to stejným dílem.⁵⁵

Narozdíl od první dědické třídy se zde reprezentace neuplatňuje donekonečna, tedy nedědí děti dětí zůstavitelových sourozenců, tj. prasnovci

⁵³ Schéma bylo vytvořeno autorkou práce.

⁵⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1637 odst. 1 a 2.

⁵⁵ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 81-82.

a praneteře zůstavitele, ale pouze děti sourozenců zůstavitele, tj. synovci a neteře. Prasynovci a praneteře jsou totiž zařazeni až do poslední dědické třídy.⁵⁶

Stejně jako sourozenec zůstavitele dědí i osoba, která byla osvojena zůstavitelovými rodiči. Dle ustanovení § 832 NOZ má dítě postavení společného dítěte manželů, pokud bylo společně osvojeno manželi, anebo pokud bylo osvojeno manželem svého rodiče, čímž má zároveň i postavení sourozence dalších dětí osvojitelů.⁵⁷

Ve třetí dědické třídě může sourozenec sám (pokud zůstavitel více sourozenců nemá) nebo více sourozenců zůstavitele dědit samostatně. To platí i pro osobu či osoby, které žily se zůstavitelem ve společné domácnosti. Pro tuto dědickou třídu dále platí, že ačkoliv by sourozenec zůstavitele zároveň splňoval podmínku dědění jako spolužijící osoba, může nabýt pouze jeden dědický podíl. V této třídě dědí všichni dědicové stejným dílem.⁵⁸

2.1.4 Čtvrtá dědická třída

„Nedědí-li žádný dědic ve třetí třídě, dědí ve čtvrté třídě stejným dílem prarodiče zůstavitele.“⁵⁹

Citované ustanovení § 1638 NOZ navazuje na ustanovení § 478a OZ 1964, došlo zde však k vypuštění ustanovení o tom, že pokud žádný z prarodičů nedědí, pak dědí jejich děti (tedy strýcové a tety zůstavitele) stejným dílem. V NOZ totiž došlo k přesunutí těchto dědiců až do šesté dědické třídy. Prarodiče zůstavitele dědí stejným dílem, avšak pokud již žije pouze jeden z nich, pak dědí jako jediný dědic veškerý majetek.⁶⁰

2.1.5 Pátá dědická třída

„Nedědí-li žádný z dědiců čtvrté třídy, dědí v páté třídě jen prarodiče rodičů zůstavitele. Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. Nedědí-li jednotlivý člen dvojice, připadne

⁵⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 46.

⁵⁷ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 352.

⁵⁸ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 81-82.

⁵⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1638.

⁶⁰ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 353.

*uvolněná osmina druhému členu. Nedědí-li dvojice, připadne tato čtvrtina druhé dvojici téže strany. Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadá dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo.*⁶¹

V této dědické třídě připadá v úvahu maximálně osm dědiců, jelikož zůstavitel má čtyři praprarodiče ze strany matky a čtyři praprarodiče ze strany otce. Je ale možné a v praxi jistě časté, že zůstavitel již nemá všechny praprarodiče a v takovém případě se dědictví rozdělí způsobem popsaným výše citovaným ustanovením § 1639 odst. 1 a 2 NOZ. Je dokonce možné, že rovným dílem připadne dědictví pouze jediné dvojici, a to buď rodičům zůstavitelovy prababičky z matčiny strany, rodičům zůstavitelova praděda z matčiny strany, rodičům zůstavitelovy prababičky ze strany otce nebo rodičům zůstavitelova praděda ze strany otce. Pokud však není ani dvojice, dědictví připadne jedinému žijícímu praprarodiči zůstavitele. Slovní popis dědění podle této dědické třídy je značně komplikovaný, proto se autorka této práce rozhodla vytvořit schéma příkladu, které by dědění podle páté dědické třídy lépe ukázalo. Toto schéma bude z důvodu jeho velikosti součástí práce jako příloha.

2.1.6 Šestá dědická třída

*„Nedědí-li žádný z dědiců páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, každý stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.*⁶²

Dle poslední dědické třídy, jak vyplývá z výše citovaného ustanovení, dědí zůstavitelovi prasynovci a praneteře a též jeho tety a strýcové. Pokud nedědí strýcové a tety, dědí místo nich bratraci a sestřenice zůstavitele. Zákon zde výslovně nestanovuje, že sestřenicím a bratrancům připadá stejný dědický podíl, nicméně z principů dědického nástupnictví je možné tuto skutečnost vyvodit.⁶³

⁶¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1639 odst. 1 a 2.

⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1640 odst. 1 a 2.

⁶³ Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 129.

2.1.7 Několikeré příbuzenství

Za situace, kdy je osoba příbuzná se zůstavitelem z více než jedné strany, má taková osoba z každé strany takové dědické právo, jaké by mu náleželo jako příbuznému z této strany.⁶⁴ Tedy osoba, jež je příbuzná se zůstavitelem ze dvou stran, má oproti osobě, která je příbuzná se zůstavitelem pouze z jedné strany, dvojnásobný dědický podíl. Několikeré příbuzenství přitom nemůže vzniknout v přímé linii příbuzenství, nýbrž pouze v linii vedlejší a uplatní se tak vlastně pouze ve třetí nebo šesté dědické třídě.⁶⁵

Příkladem, kdy půjde o několiké příbuzenství, by mohla být situace, kdy by zůstavitelova sestřenice či zůstavitelův bratranec nastoupili do dědického podílu svých rodičů, kterými byli zůstavitelova teta ze strany otce a zůstavitelův strýc ze strany matky (anebo naopak), a navzájem nebyli v příbuzenském vztahu, jež by takovému vztahu bránil. V takovém případě nabyde bratranec či sestřenice dvojnásobný dědický podíl. Také si lze představit situaci, kdy by zůstavitel měl polorodého bratra a polorodou sestru, kteří by spolu nebyli nikterak příbuzní a zplodili spolu dítě. Pokud by následně tito polorodí sourozenci zůstavitele nedědili, jejich dítě, ať už zůstavitelův synovec či neteř, by nastoupilo do dědického podílu každého ze svých rodičů a tedy by jeho dědický podíl byl dvojnásobný.⁶⁶

2.1.8 Odúmrť

Nastane-li situace, kdy žádný dědic nedědí ani z dědické smlouvy, ani z závěti a dokonce ani ze zákona, pak dědictví připadá státu a hledí se na něj jako na zákonného dědice. Stát má vůči jiným osobám stejné postavení jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu. Nemá ale právo dědictví odmítnout a ani mu nevzniká právo na odkaz podle ustanovení § 1594 odst. 1 věty třetí NOZ.⁶⁷

Vůči státu mohou následně věřitelé uplatňovat totožná práva jako vůči kterémukoliv jinému dědici z první až šesté dědické třídy. Stát navíc hradí zůstavitelovy dluhy, ale stejně jako dědic, kterému svědčí výhrada soupisu (nebo

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1641.

⁶⁵ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 55.

⁶⁶ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 360.

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1634 odst. 1 a 2.

jako osoba pod zvláštní ochranou, v jejímž zájmu byl ze strany soudu nařízen soupis pozůstalosti), hradí tyto dluhy pouze do výše nabytého dědictví.⁶⁸

Dříve platilo, že pokud český občan zemřel v zahraničí a neměl zákonné dědice, zahraniční nemovitosti připadly státu, kde se nacházely. Dnes už platí, že zahraniční nemovitosti případnou českému státu, jelikož v případě odúmrti vystupuje jako zákonný dědic.⁶⁹

2.2 Závěť

NOZ závěť definuje jako projev vůle, který je odvolatelný a jímž pro případ své smrti zůstavitel osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz. Pokud není zřejmé který den, měsíc a rok došlo k pořízení závěti a zároveň zůstavitel pořídil vícero závětí, jež si odporují, nebo pokud právní účinky závěti závisí na určení doby, kdy byla pořízena, jedná se o neplatnou závěť. Je nutné závěť vykládat takovým způsobem, aby bylo co nejvíce vyhověno zůstavitelově vůli. Proto se slova v závěti použitá vykládají dle jejich obvyklého významu, pokud se ovšem neprokáže, že zůstavitel spojoval s určitým výrazem zvláštní smysl.⁷⁰

Skutečnost, že se jedná o pořízení pro případ smrti, činí ze závěti závěť. Znamená to, že závěť je takovým právním jednáním, které nabývá účinnosti teprve smrtí zůstavitele. Jak bylo nastíněno výše, jde o odvolatelný projev vůle, jelikož se jedná o jednostranný úkon, který se až zůstavitelovou smrtí stává účinným, tudíž ho může zůstavitel kdykoliv během svého života odvolat. Narozdíl od dědické smlouvy nemůže být osoba, která o svém majetku pořídila pro případ smrti závěti, legálně nikomu zavázána k tomu, aby tuto závěť neodvolala, neboť se v případě závěti nejedná o zajišťovací prostředek, jehož prostřednictvím by bylo možné zajistit kterýkoliv závazek, protože toto není účelem závěti a zároveň se to přiči i její podstatě.⁷¹

Zůstavitel má dle NOZ možnost pořídít pro případ smrti i takovým způsobem, že dědic nikoli nepominutelný, kterému svědčí zákonná dědická

⁶⁸ Svoboda. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 381.

⁶⁹ BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2013, s. 211.

⁷⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1494 odst. 1 a 2.

⁷¹ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 53.

posloupnost, nenabyde pozůstalosti.⁷² V takové situaci se jedná o tzv. negativní závěť. Podíl na pozůstalosti může zůstavitel určit buď procentem nebo zlomkem z celku pozůstalosti, anebo i tím způsobem, že mezi jednotlivé dědice rozdělí svůj veškerý majetek tak, že dědicům přidělí jednotlivé věci spadající do jeho majetku. Velikost dědických podílů dědiců pak bude určena poměrem hodnot věcí, které jim zůstavitel takto přidělil.⁷³

2.2.1 Způsobilost pořídit závěť

Obecně platí, že způsobilý pořizovat není ten, kdo není plně svéprávný. Existují však určité výjimky.⁷⁴ Závěť by v případě, že by byla uzavřena osobou, která není plně svéprávná, byla neplatná, a to absolutně, neboť by se jednalo o právní jednání odporující zákonu a narušující veřejný pořádek. Platně pořídit má možnost osoba, která plně svéprávná sice není, ale jedná se o jednu z výjimek stanovených v zákoně. Platně pořídit tak může i nezletilý, který dovršil věku 15 let, a to bez souhlasu zákonného zástupce. Zde se však vyžaduje forma veřejné listiny. Další výjimkou je člověk omezený ve svéprávnosti, který se uzdravil do té míry, že je schopen projevit vlastní vůli. Někdy se hovoří o člověku pořizujícím v tzv. světlém okamžiku a tyto osoby mohou pořídit v jakékoliv formě. Dále může pořizovat osoba omezená ve svéprávnosti, ale pouze formou veřejné listiny.⁷⁵ Poslední výjimkou je osoba, jež byla ve svéprávnosti omezena „*pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčeké vášni představující závažnou duševní poruchu.*“⁷⁶

2.2.2 Obsahová stránka

Jednou z podstatných obsahových náležitostí závěti, bez níž závěť nemůže vyvolat požadované účinky, je určení dědice nebo skupiny dědiců či případně alespoň odkazovníka. Povolání dědice či odkazovníka přitom nemůže zůstavitel svěřit jiné osobě a ani pořídit společně s jinou osobou, jak vyplývá z ustanovení § 1496 NOZ. Za dědice či odkazovníka lze povolovat pouze osobu s právní osobností, tedy takovou osobu, jež má způsobilost mít v mezích právního řádu práva

⁷² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1649 odst. 2.

⁷³ Thöndel. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 57.

⁷⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1525.

⁷⁵ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 60.

⁷⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1528 odst. 2.

a povinnosti. Právní osobnost mají jak osoby fyzické (včetně tzv. nascitura), tak osoby právnické. Zpravidla pro nezaměnitelné označení fyzické osoby postačí uvedení jména, příjmení a data narození této osoby a pokud je to možné, je vhodné uvést i bydliště, aby danou osobu šlo co nejlépe kontaktovat. Není vyloučeno, aby osoba byla označena i jinak, nesmí ale být pochyb o tom, o jakou osobu se jedná, aby nemohlo dojít k záměně. U právnických osob je třeba uvést její název a identifikační číslo a případně také její sídlo.⁷⁷ Dle ustanovení § 1478 NOZ je možné za dědice či odkazovníka povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout. Podmínkou ale je, aby vznikla do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Obsahem závěti může být i zmiňované určení velikosti podílů, které mají jednotlivým dědicům připadnout. Pokud tyto podíly stanovené nejsou, mají dědicové právo na pozůstalost rovným dílem, a to dle ustanovení § 1500 odst. 1 NOZ. Jsou-li dědicům určeny podíly, avšak těmito podíly není vyčerpána celá pozůstalost, pak mají na zbylou část pozůstalosti právo zákonní dědicové. To ale neplatí v případě, že zůstavitel povolaným dědicům zřejmě zůstavil celou pozůstalost, ačkoliv při výčtu jednotlivých věcí či podílů něčeho opomenul.⁷⁸ Jestliže některým z povolaných dědiců zůstavitel stanoví určité podíly a jiným dědicům nikoliv, dědicům povolaným bez podílu zbylá část pozůstalosti připadne rovným dílem.⁷⁹

Další podstatnou obsahovou náležitostí závěti je podpis zůstavitele, neboť podpis jednajícího se vyžaduje k platnosti právního jednání, jež je učiněno v písemné formě. Aby byl projev vůle zůstavitele, který je vyjádřen v závěti, stvrzen, musí být podpis zůstavitele umístěn na konci textu závěti. Za podpis závěti přitom není možné považovat takový text, ve kterém není nikterak označen zůstavitel, a to ani jménem, ani příjmením, jako je ku příkladu „tvůj otec“.⁸⁰

Přestože NOZ výslovně nehovoří o tom, že by obsahovou náležitostí závěti bylo také uvedení dne, měsíce a roku, ve kterém došlo k podepsání závěti, je vhodné tento údaj v závěti uvést, jelikož v případě, že zůstavitel pořídí více závětí, které si navzájem odporují a není z nich zřejmé, kdy byly pořízeny, budou tyto závěti

⁷⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 54-55.

⁷⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1500 odst. 2.

⁷⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1501 odst. 1.

⁸⁰ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 64-65.

neplatné, jak již bylo zmíněno výše. Není přitom třeba datum uvádět jako označení dne, měsíce a roku. Postačilo by například uvést „v den narození mé vnučky A.B.“ či „tuto závěť sepisuji v den svých 70. narozenin“ a podobně. I přesto se závěť neobsahující datum může považovat za platnou, a to v případě, že se jedná o zůstavitelovu jedinou závěť anebo je sice závětí více, nicméně tyto mouhou vedle sebe obstát.⁸¹

Fakultativní obsahovou náležitostí závěti, tj. náležitostí, kterou závěť obsahovat může ale nemusí, může být ku příkladu zřízení odkazu, prohlášení o vydědění, zřízení služebnosti, povolání vykonavatele závěti, založení právnické osoby (nadace), založení nadačního fondu, založení ústavu, povolání správce pozůstalosti, odložení zrušení podílového spoluvlastnictví, zřízení svěřenského fondu, povolání náhradníka či svěřenského nástupce a další. Zůstavitel může také v závěti vyslovit přání ohledně způsobu pohřbu. Dále může zůstavitel též výslovně prominout čin, v důsledku jehož spáchání by dědic jinak nebyl dědicky způsobilý.⁸²

Pro případ, že dědictví nenabyde osoba povoláná zůstavitelem za dědice, má zůstavitel možnost povolat této osobě náhradníka. Dojde-li k povolání několika náhradníků, pak dědí ten náhradník, jež je ve výčtu nejbližší osobě povoláné za dědice, která však dědictví nenabyla. Dědici mohou být zůstavitelem uložena také rozličná omezení, která postihují i náhradníka, ale pouze za předpokladu, že zůstavitel neprojevil vůli, že tato omezení se vztahují pouze na dědice či pokud to plyne z povahy věci. V případě, že dědictví nabyde povoláný dědic, náhradnictví zaniká.⁸³

Novým institutem je též svěřenské nástupnictví, jež zavazuje dědice, který dědictví přijal, k tomu, aby to, čeho nabyl, přenechal jiné osobě, tj. svěřenskému nástupci, jako dalšímu dědici. K tomu ovšem má dojít až když nastane událost, která je určená v závěti. Dědic přední a dědic následný mají oba postavení dědiců, nikoliv spoludědiců a svěřenské nástupnictví se může vztahovat nejvýše k tomu, co zůstavitel zanechal přednímu dědici. Náhradnictví a svěřenské nástupnictví jsou instituty, které je potřeba od sebe odlišovat, neboť náhradník pouze nahrazuje

⁸¹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 65-66.

⁸² Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 60.

⁸³ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 51.

osobu, která nedědí a oproti tomu svěrenský nástupce nastupuje na místo předního dědice v případě, že dojde ke splnění podmínky obsažené v závěti.⁸⁴ Institut svěrenského nástupnictví je upraven ve většině občanských zákoníků států v Evropě a jeho praktické využití lze spatřovat v situacích, kdy přední dědic není způsobilý pořizovat o svém majetku. Za zřízení svěrenského nástupnictví se považuje i skutečnost, že zůstavitel zakáže dědici, aby pořizoval o zanechaném jmění, že zůstavitel povolá dědice svému dědici, že zůstavitel povolá dědice s podmínkou nebo jen na určitou dobu nebo že zůstavitel povolá za dědice osobu, které ještě v době smrti zůstavitele není. Svěrenské nástupnictví zanikne například pokud nenastane případ pro který došlo k jeho zřízení nebo pokud již není žádný ze svěrenských nástupců. Nejpozději zanikne svěrenské nástupnictví po uplynutí sta let od zůstavitelovy smrti, což platí i v případě, že zůstavitel nařídil svěrenské nástupnictví na dobu delší. Nelze-li z nařízení zůstavitele zjistit, zda se jedná o povolání svěrenského nástupce nebo povolání náhradníka, pak se toto nařízení považuje za povolání náhradníka.⁸⁵

2.2.3 Formy závěti

Obecně se u závěti vyžaduje písemná forma. To však neplatí, byla-li závěť pořizena s úlevami, kteréžto závěti se říká závěť privilegovaná. Ve stanovených případech je vyžadována forma veřejné listiny, jak bude rozepsáno níže. Závěť je absolutně neplatná, pokud není učiněna ve formě stanovené zákonem.⁸⁶

2.2.3.1 Závěť ve formě notářského zápisu

Pořízení závěti formou veřejné listiny, tj. notářského zápisu, je z hlediska právní jistoty nejvhodnější variantou, jelikož veřejná listina, kterou je i notářský zápis, má velkou důkazní sílu. V praxi totiž není jednoduché prokázat, že skutečnosti obsažené ve veřejné listině, nejsou pravdivé. Nestáčí o obsahu veřejné listiny pouze pochybovat či ho jen slovně popírat nebo odmítat. Obligatorně musí být závěť pořizena ve formě veřejné listiny pokud ji pořizuje osoba, která ještě nenabyla plné svéprávnost, ale dovršila věku patnácti let. Dalším případem je pokud vůle pořizovatele závěti směřuje k založení nadačního fondu nebo nadace. Tento požadavek se vztahuje i na osoby omezené ve svéprávnosti, které sice pro případ

⁸⁴ Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 68, 70-71.

⁸⁵ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 52-53.

⁸⁶ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 64.

smrti pořizovat mohou, ovšem pouze v rámci omezení svéprávnosti a jen formou notářského zápisu. Obligatorně je forma notářského zápisu stanovena i v případě, že zůstavitel pořizuje pro případ smrti v době, kdy je v péči zařízení poskytujícího sociální či zdravotnické služby a zároveň povolává za odkazovníka nebo dědice osobu, která je v tomto zařízení zaměstnancem nebo toto zařízení spravuje nebo v něm jiným způsobem působí.⁸⁷

2.2.3.2 Závěť ve formě soukromé listiny

Existují dva typy závětí pořízených soukromou listinou, a sice závěť holografní a závěť alografní. Holografní závěť je nejsnazším způsobem pořízení a lze ji využít ve všech případech, kdy není zákonem vyžadována zvláštní forma. Celý text holografní závěti je vlastnoručně napsán zůstavitelem a také je jím vlastnoručně podepsán, přičemž vlastnoruční podpis není možné jakýmkoliv způsobem (ku příkladu razítkem) nahradit. Výhodou tohoto způsobu pořízení je jeho rychlost. Může se však snadno stát, že pořizovatel zvolí nepřesnou formulaci, která nebude vyjadřovat jeho skutečnou vůli.⁸⁸

Oproti holografní závěti není závěť alografní sepsána vlastní rukou zůstavitele. Zároveň se však nejedná o závěť pořízenou formou veřejné listiny. Alografní závěť může být sepsána na počítači či psacím stroji, anebo také jinou osobou. Pokud závěť sepíše jiná osoba než zůstavitel, nikterak to nebrání tomu, aby tato osoba byla dědicem z této závěti.⁸⁹ Ačkoliv se jedná o zákonem uznávaný způsob sepsání závěti, v praxi je to právě tato forma, která nejčastěji vede ke sporům ohledně platnosti a pravosti poslední vůle.⁹⁰ Alografní závěť lze rozlišovat na alografní závěť obecnou (prostou) a alografní závěť zvláštní (speciální). Prostá alografní závěť je sepsána nikoliv vlastní rukou zůstavitele a zároveň se nejedná o nevidomou osobu ani osobu se smyslovým postižením, která nemůže psát nebo číst. K platnosti obecné alografní smlouvy se vyžaduje, aby ji zůstavitel vlastní rukou podepsal a prohlásil před dvěma způsobilými a současně přítomnými svědky, že v listině je obsažena jeho poslední vůle. Tito dva svědci na listinu musí následně připojit své podpisy.⁹¹ Podmínkou platnosti není to, aby byla

⁸⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 58-60.

⁸⁸ Thöndel. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 76-77.

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. května 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96.

⁹⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 63.

⁹¹ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUŽIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 77.

závět zůstavitelem před dvěma svědky podepsána nebo dokonce sepsána, nezbytné je pouze zmiňované prohlášení zůstavitele.⁹²

Zvláštní alografní závět' je závět' pořízená nevidomou osobou nebo osobou se smyslovým postižením, která nemůže psát nebo číst. U této závěti se vyžaduje, aby zůstavitel projevil svou vůli před třemi způsobilými a současně přítomnými svědky a aby byla závět' nahlas přečtena svědkem, který závět' nepsal, případně může být obsah svědkem jinak tlumočen, pokud jde o osobu se smyslovým postižením. Tento způsob tlumočení ale musí ovládat všichni přítomní svědci. Zůstavitel musí následně před svědky potvrdit, že v listině je obsažena jeho poslední vůle. Je-li to možné, závět' podepíše i zůstavitel, avšak pokud se zůstavitel podepsat nemůže, učiní namísto podpisu na listině rukou (či jinak) vlastní znamení, a to nejméně před dvěma svědky. Jeden ze svědků poté k tomuto znamení připíše jméno zůstavitele.⁹³

2.2.3.3 Privilegovaná závět'

Privilegovaná závět' neboli závět' s úlevami dává zůstaviteli možnost za mimořádných okolností platně pořídit pro případ smrti za méně přísných podmínek než jsou obecně vyžadovány. Musí však jít o případy stanovené v zákoně a musí být dodržen zákonem stanovený postup. Pro privilegované závěti společně platí například to, že i na svědky jsou kladeny nižší požadavky, závět' musí být bez zbytečného odkladu předána notáři a jejich platnost není neomezená. Je možné rozlišit vojenskou závět', závět' před starostou obce, závět' na palubě lodi nebo letadla a ústní závět' před třemi současně přítomnými svědky.⁹⁴

2.2.4 Zrušení závěti

Jelikož je závět' jednostranným projevem vůle, může jí zůstavitel kdykoliv změnit nebo zrušit, a to jak jako celek, tak i pouze její část, přičemž závět' je možné zrušit odvoláním či pořízením pozdější (nové) závěti. Dřívější závět' se pak pořízením pozdější závěti ruší v rozsahu, ve kterém nemůže obstát vedle závěti pozdější.⁹⁵ Odvolání závěti se jeví vhodnějším v případě, že zůstavitel chce zrušit celou závět'. Naopak za předpokladu, že chce zůstavitel některá ustanovení dřívější

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. března 2013, sp.zn. 21 Cdo 3098/2011.

⁹³ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUŽIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 81-82.

⁹⁴ Thöndel. In: DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 81-83.

⁹⁵ SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, s. 66.

závěti ponechat v platnosti, bude jistě vhodnější pořídit novou závěť. Pokud by zůstavitel chtěl novou závěti zrušit závěť dřívější, musel by v nové závěti pořídit nejméně ve stejném rozsahu, v jakém bylo pořízeno v dřívější závěti. Dřívější závěť je možné zrušit též uzavřením dědické smlouvy.⁹⁶

K odvolání závěti může dojít nejen výslovně, ale i mlčky. Pro výslovné odvolání závěti se vyžaduje projev vůle učiněný ve formě, která je předepsaná pro pořízení závěti. Lze přitom využít jakoukoliv formu závěti, tedy holografní, obecnou alografní, zvláštní alografní, závěť pořízenou s úlevami i závěť pořízenou ve formě veřejné listiny. Mlčky lze závěť odvolat zničením listiny, na které byla závěť sepsána. Zničením se pak rozumí její roztrhání, spálení, přeškrtnutí celého textu, skartování, ale i pouhé přeškrtnutí podpisu. K odvolání ale nedojde v případě, že listinu zničil někdo jiný nebo pokud byla sice zničena zůstavitelem, avšak neúmyslně.⁹⁷

Můžeme rozlišit i odvolání závěti sepsané ve formě veřejné listiny. Zůstavitel má právo kdykoliv požadovat vydání závěti sepsané ve formě veřejné listiny. Závěť lze vydat pouze zůstaviteli osobně a jakmile dojde k vydání, považuje se závěť za odvolanou. Toto se liší u závěti, která nemá formu veřejné listiny a je pouze uložena v úřední úschově. I zde má sice zůstavitel právo kdykoliv požádat o její vydání, avšak vydáním se zde závěť nepovažuje za odvolanou a v případě, že ji chce zůstavitel zrušit, je třeba ji ještě odvolat nebo pořídit novou závěť, jak je popsáno výše. Zrušit lze ovšem i závěť, jež je dosud uložena v úřední úschově.⁹⁸

2.3 Dědická smlouva

Dědickou smlouvou dle § 1582 NOZ povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá. Jedná se o jeden ze tří dědických titulů. Dědí se buď ze závěti nebo ze zákona, či na základě právě dědické smlouvy, která je z dědických titulů tím nejsilnějším. Toto lze vyvodit ze skutečnosti, že NOZ ve svém § 1476 zařazuje dědickou smlouvu na první místo ve výčtu jednotlivých dědických titulů.⁹⁹

⁹⁶ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 81-82.

⁹⁷ Thöndel. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 93-94.

⁹⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 84.

⁹⁹ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd.*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 240.

Narozdíl od závěti je dědická smlouva dvoustranným nebo dokonce i vícestranným právním jednáním. Vícestrannost si lze představit tak, že na straně dědice je více stran a tedy i více než jen jeden jediný dědic. Jistě si lze představit i smlouvu, kde bude na jedné straně více zůstavitelů. Sepsání takové smlouvy ovšem nelze vůbec doporučit, a to z praktických důvodů. Pokud by taková dědická smlouva byla sepsána, nevyhnutelně by došlo k tomu, že tato jediná listina by byla následně uplatňována ve dvou na sobě nezávislých řízeních o pozůstalosti. Dalším problémem je též evidence takovéto listiny v Evidenci právních jednání pro případ smrti.¹⁰⁰

Stejně jako jiné smlouvy nemůže být ani dědická smlouva jednostranně měněna nebo zrušena, což vyplývá ze zásady, že smlouvy mají být plněny, obsažené v § 3 odst. 2 písm. d) NOZ. Dále platí ustanovení § 1759 NOZ, dle kterého smlouva strany zavazuje a lze ji zrušit nebo změnit jen se souhlasem stran, anebo z jiných zákonných důvodů. Zůstavitel tak nemůže svévolně a bezdůvodně dědickou smlouvu měnit či rušit a budoucí dědic jakožto druhá smluvní strana může důvodně očekávat, že dle dědické smlouvy nabyde dědické právo.¹⁰¹

Ze skutečnosti, že zůstavitel nemůže dědickou smlouvu jednostranně měnit či rušit, plyne, že dědická smlouva má přednost před jinými druhy pořízení pro případ smrti, a to i v případě, že by tato jiná pořízení pro případ smrti byla pozdějšího data. Ačkoliv pozdější závěť může závěť dřívější zrušit či částečně změnit, pozdější závěť se nikterak nedotkne dědické smlouvy. Pokud by tedy došlo k situaci, kdy by zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu a následně sepsal závěť, která nebude s touto dědickou smlouvou slučitelná, mohl by se smluvní dědic dovolat neúčinnosti této závěti. Povinností z dědické smlouvy se zůstavitel tedy pořízením závěti zbaví pouze v případě, že s tím smluvní dědic vysloví souhlas, přičemž nezáleží na tom, zda byl stranou dědické smlouvy smluvní dědic nebo jiná osoba. Tento souhlas, stejně tak jako dědická smlouva, musí mít formu notářského zápisu.¹⁰²

Vedle zmiňovaných dědických titulů je třeba rozlišit pořízení pro případ smrti, kterými jsou závěť, dědická smlouva a dovětek. Jedná se o výčet taxativní,

¹⁰⁰ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 85.

¹⁰¹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 38.

¹⁰² Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 58-59.

proto žádné další právní jednání nemůže být pořízením pro případ smrti, a to ani v případě, že se o právní jednání pro případ smrti bude jednat. Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád (dále jen „NŘ“) kromě pořízení pro případ smrti vyjmenovává i další jednání pro případ smrti, jež se evidují v Evidenci právních jednání pro případ smrti.¹⁰³ Jedná se o evidenci listin o právních jednáních učiněných v:

- a) *závěti, dovětku, dědické smlouvě,*
- b) *prohlášení o vydědění a prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude,*
- c) *přikázání započtení na dědický podíl, není-li takové přikázání obsaženo v závěti,*
- d) *povolání správce pozůstalosti, není-li povolán v závěti,*
- e) *smlouvě o zřeknutí se dědického práva,*
- f) *zrušení právních jednání podle písmen a) až e).*¹⁰⁴

I zde se jedná o výčet taxativní.

Jelikož dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu, lze říci, že dědickou smlouvu lze uzavřít ve prospěch třetí osoby, kterou může být například nezletilý či jiná osoba, která není plně svéprávná, v důsledku čehož by dědickou smlouvu sama uzavřít nemohla. Naopak není možné uzavírat smlouvy k tíži třetího, a proto nelze dědickou smlouvou někoho vydědit. Dědickou smlouvou lze určitou osobu povolát za dědice, nebo i za odkazovníka, tudíž může nahradit jak závěť, tak dovětek.¹⁰⁵

Jednotlivé dědické tituly mohou působit i vedle sebe. Půjde například o situaci, kdy by zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu o jedné čtvrtině své pozůstalosti a o zbývajících třech čtvrtinách pořídil závěť. Může však dojít i k situaci, kdy by se pozůstalost projednávala ze všech dědických titulů, a to ku příkladu pokud by zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu o jedné čtvrtině

¹⁰³ Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 16.

¹⁰⁴ Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 35b odst. 1 písm. a)-f).

¹⁰⁵ Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 58.

pozůstalosti, o polovině pozůstalosti pořídil závěť a zbývající čtvrtinu pozůstalosti ponechal pro dědice ze zákonné dědické posloupnosti.¹⁰⁶

V občanském zákoníku je výslovně stanoveno, že dědická smlouva musí být uzavřena ve formě veřejné listiny. Jestliže právní jednání vyžaduje formu veřejné listiny, rozumí se jí notářský zápis, který však může být nahrazen rozhodnutím, kterým orgán veřejné moci schvaluje v mezích své pravomoci smír nebo jiný projev vůle, jehož povaha to nevylučuje. Obecně se za veřejnou listinu považuje listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou zákon za veřenou prohlásí. Ve věci dědické smlouvy se veřejnou listinou rozumí notářský zápis, a to jakožto listina, jež zachycuje projev vůle zůstavitele.¹⁰⁷

2.3.1 Subjekt dědické smlouvy

Je třeba odlišit strany dědické smlouvy od jiných subjektů dědické smlouvy. Za stranu dědické smlouvy je vhodné považovat osobu, která smlouvu vlastním právním jednáním uzavírá, tedy zůstavitel a tzv. druhá smluvní strana, zatímco subjektem dědické smlouvy mohou být i jiné osoby, kterým dědická smlouva zakládá určitá práva. Je tedy namístě vnímat subjekt dědické smlouvy jako širší pojem oproti straně, jelikož každý subjekt dědické smlouvy nemusí být zároveň i její stranou. Pokud by za smluvního dědice nebo odkazovníka byla povolána třetí osoba, bude mít postavení subjektu dědické smlouvy, avšak ne její strany.¹⁰⁸

2.3.1.1 Fyzická osoba

Dědickou smlouvu může uzavřít pouze osoba plně svéprávná a zletilá. V tomto případě je tedy vyloučeno, aby dědickou smlouvu uzavřela osoba, které byla plná svéprávnost přiznána soudem, nebo osoba, která nabyla plnou svéprávnost uzavřením manželství, jelikož podmínka plné svéprávnosti by sice v těchto případech splněna byla, podmínka zletilosti však nikoliv. Oproti tomu závěť může pořídít formou veřejné listiny i ten, kdo dovršil věku patnácti let a dosud nenabyl plné svéprávnosti, a to bez souhlasu zákonného zástupce.¹⁰⁹

¹⁰⁶ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 39.

¹⁰⁷ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 242.

¹⁰⁸ PLAŠIL, F. *K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě*. [online] Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2019, odst. 3. [cit. 13.11.2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_760-k-subjektum-dedicke-smlouvy-a-zejmena-jejich-pluralite.

¹⁰⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1526, § 1584 odst. 1.

Povolaný dědic se nesmí dopustit úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho potomku, předku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli (jako je například zfalšování či zničení pořízení pro případ smrti, donucení k projevu poslední vůle a další). Tyto činy může zůstavitel výslovně prominout¹¹⁰, avšak pokud se tak nestane, je osoba, jež se některého z těchto činů dopustila, vyloučena z dědického práva. Není přitom třeba, aby bylo užito slovo „prominutí“, musí zde však být jasně vyjádřen úmysl. Je ale nutné, aby byl prominut konkrétní čin. K výslovnému prominutí může dojít tak, že zůstavitel připojí svůj podpis na listinu vyhotovenou někým jiným, nebo zůstavitel prominutí vlastnoručně napíše a podepíše. Prominutí je možné učinit i jako součást některého z pořízení pro případ smrti.¹¹¹

Konkrétní podoba prominutí není v NOZ nikterak stanovena, není tedy nutné, aby bylo učiněno v písemné formě. Ovšem v praxi bude jistě lepší učinit takovýto projev vůle písemně, jelikož v řízení o pozůstalosti následně nemusí být dostatek důkazů pro to, že prominutí bylo skutečně učiněno. Může se tak stát, že osoba, která se některého z činů popsaných výše dopustila, bude tvrdit, že prominutí bylo učiněno ústně, zatímco zbytek dědiců bude tvrdit, že k takovému projevu vůle nikdy nedošlo. V takové situaci pak půjde o spor o dědické právo, v němž bude nutné prokázat skutečnosti, jež jsou mezi dědici sporné.¹¹²

2.3.1.1.1 Manželé

Zákon dává manželům možnost uzavřít dědickou smlouvu, podle které jedna strana povolává druhou stranu za dědice či odkazovníka, přičemž druhá strana toto povolání přijímá. Za dědice či odkazovníka se mohou manželé povolat i navzájem.¹¹³

Z výše uvedeného vyplývá, že u dědických smluv mezi manželi lze spatřovat dvě podoby těchto smluv, a sice oboustrannou (synallagmatickou) dědickou smlouvu uzavřenou manželi, což je situace, kdy se manželé za dědice či odkazovníky povolají navzájem a oproti tomu smlouvu jednostrannou

¹¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1481.

¹¹¹ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV/2.* vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 40-41.

¹¹² Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV/2.* vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 41.

¹¹³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1592 odst. 1.

(asynallagmatickou), kdy pouze jeden z manželů povolává za dědice či odkazovníka druhého z manželů, přičemž druhý manžel toto povolání přijímá.¹¹⁴

Obecné ustanovení § 718 odst. 2 NOZ říká, že: „*Smlouvou lze rovněž uspořádat majetkové poměry pro případ zániku manželství; jedná-li se o uspořádání pro případ zániku manželství smrtí, považuje se v této části smlouva za smlouvu dědickou, má-li její náležitosti.*“

V ustanovení § 1592 odst. 1 NOZ není řečeno ničeho ohledně možnosti manželů povolat za dědice či odkazovníka též třetí osobu. Dle autorů M. Šešiny, L. Muzikáře a P. Dobiáše lze ustanovení § 1592 odst. 1 považovat vůči ustanovení § 1582 odst. 1 za speciální a je tedy možné říci, že manželé nemohou dědickou smlouvou povolat třetí osobu za jejich společného dědice, což by však odporovalo ustanovení § 1496¹¹⁵, dle kterého je právo povolat dědice osobním právem zůstavitele. Také J. Dvořák se domnívá, že toto omezení manželů by bylo možné překonat snad jen širším výkladem, jež by sledoval naplnění účelu zákona, tím způsobem, že by si manželé mohli ku příkladu ujednat, že po smrti toho z manželů, který zemře později, připadnou obě dědictví třetí osobě. J. Dvořák dále uvádí, že se sice jedná o aktuální požadavek společnosti, nicméně tento v současné době není možné právně uspokojit, pokud by per analogiam nedošlo k užití § 1582.¹¹⁶ Autorka práce nicméně nevidí důvod pro takové omezení manželů při uzavírání dědické smlouvy a neaplikaci obecného ustanovení § 1582 odst. 1 NOZ.

Komplikovaná situace pak nastává ve chvíli, kdy má být předmětem dědické smlouvy majetek náležející do společného jmění manželů (dále jen „SJM“). Na takovou skutečnost musí být strany při psaní dědické smlouvy upozorněny. Vystává otázka, zda se tento problém odstraní v případě, že manžel zůstavitele například do notářského zápisu o dědické smlouvě vysloví předem souhlas s tím, jak zůstavitel pořídí o tomto SJM.¹¹⁷

Jestliže v okamžiku smrti jednoho z manželů existuje SJM, je třeba toto SJM vypořádat, a to v rámci řízení o pozůstalosti. Obdobně tomu bude v případě,

¹¹⁴ CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 117-118.

¹¹⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 119.

¹¹⁶ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 255.

¹¹⁷ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 108.

že ačkoliv bylo manželství před smrtí jednoho z manželů rozvedeno, vypořádání SJM doposud neproběhlo. Pokud za zůstavitelova života nedošlo k vypořádání SJM, avšak došlo k jeho zúžení či zrušení a zároveň pozůstalý manžel není dědicem zůstavitele, do pozůstalosti patří také právo pozůstalého manžela na vypořádání.¹¹⁸

Ustanovení § 162 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“), říká, že: „*Zaniklo-li manželství zůstavitele jeho smrtí, soud usnesením stanoví obvyklou cenu majetku patřícího do společného jmění zůstavitele a pozůstalého manžela ke dni smrti zůstavitele a schválí dohodu pozůstalého manžela s dědici o vypořádání majetku patřícího do společného jmění manželů, není-li v rozporu s pokyny, které zůstavitel ještě za svého života udělal ohledně svého majetku pro případ smrti, popřípadě se zákonem.*“ Pokud pozůstalý manžel nebude chtít se smluvním dědicem uzavřít takovou dohodu, která by byla v souladu s dědickou smlouvou, SJM vypořádá svým usnesením pozůstalostní soud. Možnost dohody, na základě které nabyde smluvní dědic pozůstalost dle dědické smlouvy a vyplatí pozůstalému manželovi polovinu obvyklé ceny majetku náležejícího do SJM v penězích, není vyloučena.¹¹⁹

Jak již bylo zmíněno výše, manželé musí být zletilí a plně svéprávní¹²⁰, a tak ani v případě přiznání plné svéprávnosti soudem či nabytí plné svéprávnosti uzavřením manželství nebudou takové osoby mít možnost uzavřít platnou dědickou smlouvu, kterou nebudou moci uzavřít právě z důvodu absence splnění podmínky zletilosti.

2.3.1.1.2 Snoubenci

Ve smyslu § 656 NOZ jsou snoubenci muž a žena, kteří spolu hodlají vstoupit do manželství. S ohledem na slova „muž a žena“ obsažená v předchozí větě lze dovodit, že za snoubence nelze označovat partnery, kteří se chystají vstoupit do registrovaného partnerství. Také snoubenci mají možnost uzavřít dědickou smlouvu, nicméně tato se stane účinnou teprve vznikem manželství.¹²¹

¹¹⁸ KOVÁŘOVÁ, D. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, s. 74.

¹¹⁹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 108.

¹²⁰ Zákon č. 89/2019 Sb., občanský zákoník, § 1584 odst. 1.

¹²¹ Zákon č. 89/2019 Sb., občanský zákoník, § 1592 odst. 2.

2.3.1.1.3 Registrovaní partneri

V případě registrovaných partnerů se dle § 1 odst. 1 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství jedná o trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným tímto zákonem. Za manžele však registrované partnery nelze dosadit ve všech ustanoveních týkajících se manželů. Pro registrované partnery platí ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů obdobně, a to na základě ustanovení § 3020 NOZ.¹²² Registrované partnery tak nelze označit za snoubence, jak již bylo zmíněno výše, a také jim nevzniká SJM. Mezi odborníky panuje názor, že ustanovení § 1592 NOZ, podle nějž může manžel dědickou smlouvou povolat za dědice či odkazovníka druhého manžela nebo se manželé mohou dědickou smlouvou povolat za dědice či odkazovníky navzájem, platí obdobně i pro registrované partnery, a to s ohledem na zmiňovaný § 3020 NOZ.¹²³ Jelikož však registrovaným partnerům nevzniká SJM, budou dědickou smlouvu pořizovat vždy pouze ohledně majetku ve výlučném vlastnictví.

2.3.1.2 Právnícká osoba

Z výše popsaného je již zřejmé, že subjektem dědické smlouvy může být fyzická osoba. Oproti tomu u právnické osoby je situace značně komplikovanější. Právnícká osoba nemůže vystupovat v pozici zůstavitele, jelikož dědické právo vzniká dle § 1479 NOZ smrtí zůstavitele. U právnické osoby lze mluvit pouze o zániku, nikoliv o smrti, a proto není možné, aby právnická osoba v pozici zůstavitele vystupovala. NOZ za dědice či odkazovníky považuje obecně osoby, nikoliv tedy pouze osoby fyzické. Ustanovení § 1478 NOZ navíc jasně říká, že za dědice či odkazovníka lze povolat i právnickou osobu, která má teprve vzniknout, avšak pouze pokud vznikne do jednoho roku od smrti zůstavitele.

Není možné najít zákonnou překážku, která by znemožňovala povolat za dědice či odkazovníka právnickou osobu závětí či dovětkem. Podobný závěr lze učinit i v situaci, kdy právnická osoba bude povolána za dědice či odkazovníka dědickou smlouvou v postavení třetí osoby. Co se týče úvah o tom, zda právnická osoba může jako strana dědické smlouvy přijmout povolání sebe samé nebo třetí osoby za dědice či odkazovníka, zde se názory odborníků rozcházejí. Jako překážka

¹²² Zákon č. 89/2019 Sb., občanský zákoník, § 3020.

¹²³ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd.*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 255.

se zde jeví § 1584 odst. 2 NOZ, dle kterého mohou dědickou smlouvu strany uzavřít a závazek z ní změnit pouze osobním jednáním.¹²⁴ Dle ustanovení § 151 odst. 1 NOZ jednají za právnickou osobu členové jejich orgánů, kteří za právnickou osobu rozhodují a nahrazují tak její vůli.

Ke shora uvedenému J. Dvořák uvádí, že v případě dědické smlouvy je velmi důležité osobní jednání a zastoupení je tak v těchto případech nepřípustné. Nicméně navrhuje, aby předtím než dojde k potřebné legislativní úpravě, byl požadavek osobního jednání vyžadován pouze u zůstavitele a smluvního dědice, pokud se jedná o fyzické osoby, a naopak aby tento požadavek nebyl vyžadován v případě právnických osob v situaci, kdy je právnická osoba povolána za smluvního dědice či odkazovníka.¹²⁵

Například M. Kindl zastává názor, že ačkoliv dle § 1584 odst. 2 NOZ nemůže dědickou smlouvu sjednat zástupce ani za zůstavitele, ani za druhou smluvní stranu a právnická osoba je pouze umělým útvar, který členové orgánů právnické osoby jen zastupují, i když podle § 164 odst. 1 NOZ může člen statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu ve všech záležitostech., bylo by absurdní, aby právnická osoba nemohla být stranou dědické smlouvy, když pro to žádný jiný rozumný důvod neexistuje. Je tedy třeba takový výklad odmítnout a najít takový výklad, který absurdní nebude.¹²⁶

2.3.2 Povinný díl a nepominutelný dědic

Povinný díl představuje právo nepominutelného dědice na určitý díl z dědictví. Pokud by byl nepominutelný dědic v pořízení pro případ smrti opomenut, má přesto právo na povinný díl.¹²⁷ Dle ustanovení § 1643 odst. 1 jsou nepominutelnými dědici děti zůstavitele, a nedědí-li, tak jejich potomci. Slovy „nedědí-li“ jsou myšleny především případy, kdy dítě nepřežilo zůstavitele, je

¹²⁴ PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* [online] Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, odst. 3. [cit. 22.11.2023]. Dostupné z: https://www.nkr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_239-muze-byt-stranou-dedicke-smlouvy-pravnicka-osoba.

¹²⁵ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245.

¹²⁶ Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 59-60.

¹²⁷ Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019., s. 16.

dědicky nezpůsobilé, zřeklo se dědického práva a bylo ujednáno, že zřeknutí nepůsobí proti jeho potomkům či bylo platně vyděděno a nepřežilo zůstavitele.¹²⁸

V případě opomenutí nepominutelného dědice v pořízení pro případ smrti toto však nezakládá ani částečnou neplatnost dědické smlouvy či závěti. Neprávem opomenutý dědic se však nestane dědicem, ale pouze mu náleží povinný díl jako pohledávka za dědici. Nepominutelný dědic by se stal spoludědicem pouze v případě, kdy mu zůstavitel zanechá ze své vůle jakkoliv velký dědický podíl.¹²⁹ Z ustanovení § 1654 odst. 1 NOZ jasně vyplývá, že nepominutelný dědic nemá právo na jakýkoliv podíl z pozůstalosti, ale pouze na peněžní částku, jež se rovná hodnotě jeho povinného dílu. Pokud je nepominutelný dědic nezletilý, musí dostat alespoň tolik, kolik činí $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu. V případě zletilých se jedná o $\frac{1}{4}$ zákonného dědického podílu, což vyplývá z ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ.

2.3.3 Porovnání počtu evidovaných dědických smluv a počtu evidovaných závětí v letech 2014-2023¹³⁰

Typ listiny	Počet zápisů				
	2014	2015	2016	2017	2018
Dědická smlouva	214	169	144	193	161
Závěť	15 950	17 300	19 021	19 907	20 702

Typ listiny	Počet zápisů				
	2019	2020	2021	2022	2023
Dědická smlouva	174	194	199	182	173
Závěť	23 714	23 896	26 749	27 295	27 914

¹²⁸ Šešina. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 366.

¹²⁹ Wawerka. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 79.

¹³⁰ Tabulky byly zpracovány autorkou práce na základě údajů poskytnutých Notářskou komorou České republiky prostřednictvím e-mailové komunikace ze dne 27. února 2024.

Jak vyplývá ze shora uvedených údajů, dědická smlouva není často využívaným institutem, což by dle názoru autorky práce mohlo být způsobeno tím, že se po mnoha letech do našeho právního řádu vrátila teprve v roce 2014.

2.3.4 Postupitelnost dědické smlouvy

Obecně se k postupitelnosti smluv vyjadřuje ustanovení § 1895, kde je stanoveno, že pokud to povaha smlouvy nevyklučuje, kterákoliv ze stran může jako postupitel převést svá práva a povinnosti ze smlouvy (či její části) třetí osobě za předpokladu, že doposud nebylo splněno a druhá strana s tím souhlasí. V případě, že by se jednalo o trvalí nebo opakující se plnění, je možné postoupit smlouvu s účinky k tomu, co nebylo doposud plněno.¹³¹

Důvodová zpráva k NOZ pak uvádí, že podstata postoupení smlouvy tkví v tom, že jedna ze smluvních stran svá práva a povinnosti ze smlouvy smluvně převede na třetí osobu, a to po uzavření smlouvy. Protože takový postup se významným způsobem dotýká právního postavení druhé smluvní strany, je k postoupení smlouvy nutný souhlas této druhé strany, který může být udělen jak předem, tak i následně. Smlouvu přitom lze postoupit, pokud to její povaha nevyklučuje (například pokud plnění závisí na osobních vlastnostech jedné ze stran). Další podmínkou pro přípustnost postoupení smlouvy je, že postoupením smlouvy nedojde ke zkrácení práv, jež jsou založena vedlejšími smluvními doložkami. Nadto postoupení smlouvy nesmí být vůbec na újmu postoupené straně.¹³²

Možnosti postoupení samotné dědické smlouvy se pak věnuje ustanovení § 1588 odst. 1, kdy z jeho druhé věty vyplývá, že strana povoláná za dědice nemůže své právo převést na jinou osobu, pokud však nebylo ujednáno něco jiného. Z tohoto je tedy zřejmé, že smluvní dědic může své právo z dědické smlouvy postoupit, ovšem pouze za situace, kdy toto bude v dědické smlouvě ujednáno. K nemožnosti smluvního dědice postoupit dědickou smlouvu, aniž by to bylo v dědické smlouvě výslovně ujednáno se vyjádřil i J. Dvořák, podle kterého lze v tomto omezení spatřovat posílení osobního prvku, jež je v dědické smlouvě vázán na smluvního dědice.¹³³

¹³¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1895 odst. 1 a 2.

¹³² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze. K § 1895 až 1900, s. 458.

¹³³ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd.*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 249.

K problematice postoupení dědické smlouvy autoři M. Šešina, L. Muzikář a P. Dobiáš uvádějí, že jelikož postoupená strana musí s postoupením souhlasit, půjde ve své podstatě o souhlas zůstavitele s osobou konkrétního nabyvatele (tedy s osobou nového smluvního dědice), kterýžto souhlas bude učiněný za zůstavitelova života. Protože jde o postoupení smlouvy dědické a nikoliv „obyčejné“ smlouvy, domnívají se autoři, že postoupení dědické smlouvy by mělo mít formu notářského zápisu. Jako příklad postoupení dědické smlouvy pak uvádějí modelovou situaci, kdy by byla uzavřena dědická smlouva, v níž by se smluvní dědic jako druhá smluvní strana zavázal k určitému plnění zůstaviteli. Smluvní dědic by se ale později domluvil s jinou osobou, která by měla zájem převzít jeho závazky a stát se tak dědicem, na postoupení dědické smlouvy, čímž by si strany převedly svá práva a povinnosti ze smlouvy vyplývající, přičemž zůstavitel by s tímto jednáním vyslovil souhlas.¹³⁴

Co se týče formy postoupení dědické smlouvy, zde není možné vycházet z obecných ustanovení týkajících se postoupení smlouvy, neboť v NOZ není u postoupení smlouvy jakákoliv forma stanovena. U dědické smlouvy je vyžadována forma veřejné listiny a stejný požadavek je kladen na její změnu, a to dle obecného ustanovení § 564 NOZ, které říká, že: „*vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě*“. B. Dvořák je ovšem toho názoru, že citované ustanovení nelze aplikovat na případy postoupení smlouvy, jelikož postoupením smlouvy dochází k převodu práv a povinností, nikoliv ale ke změně obsahu.¹³⁵ S ohledem na shora uvedené by tak autorka této práce doporučila uzavření postoupení dědické smlouvy ve formě veřejné listiny.

2.3.5 Zrušení dědické smlouvy

Práva a povinnosti z dědické smlouvy lze zrušit například dohodou zůstavitele a smluvního dědice jakožto smluvních stran. Tato dohoda však musí být uzavřena formou veřejné listiny. Dědická smlouva uzavřená manželi se ruší prohlášením manželství za neplatné, pokud manželství nezaniklo smrtí jednoho z manželů již dříve. Práva a povinnosti z dědické smlouvy mezi manželi se ruší též rozvodem manželství. To ale platí pouze v případě, že toto bylo v dědické smlouvě

¹³⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 103.

¹³⁵ Dvořák. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 796.

ujednáno. Neruší-li se práva a povinnosti z dědické smlouvy dle ujednání v této smlouvě obsaženém, pak má každý z manželů právo se po rozvodu domáhat zrušení dědické smlouvy soudem. Soud ovšem dědickou smlouvu nezruší v případě, že návrh směřuje proti tomu z manželů, který s rozvodem nesouhlasil a rozvod manželství nezapříčinil.¹³⁶

Práva a povinnosti z dědické smlouvy může zůstavitel zrušit také pořízením závěti, ale pouze se souhlasem smluvního dědice, který musí být též dán ve formě veřejné listiny. Dědická smlouva je totiž pro zůstavitele závazná takovým způsobem, že bez souhlasu druhé smluvní strany či ostatních smluvních stran, pokud je smluvních stran více, nelze jakýmkoliv následným pořízením pro případ smrti zrušit. Dědickou smlouvou se sice ruší dříve pořízené závěti, nemohou-li vedle dědické smlouvy obstát, ale opačně toto již neplatí, jak ostatně bylo již nastíněno v podkapitole číslo 2.2.5. Zůstaviteli není zákonem umožněno ani uzavření darovací smlouvy, jež by poškozovala smluvního dědice.¹³⁷

Dědickou smlouvu je možné zrušit též na základě obecných ustanovení o závazcích. Může se jednat například o smrt smluvního dědice nebo odkazovníka, výpověď (např. zavázal-li se smluvní dědic k opětovnému plnění, avšak toto by neplnil), splnění rozvazovací podmínky, jež by po zůstavitelově smrti nebylo možné opakovat či odstoupení od smlouvy z důvodů stanovených ve smlouvě nebo z důvodů zákonných.¹³⁸

Nejedná se o kompletní výčet způsobů, kterými by bylo možné dědickou smlouvu zrušit, v praxi se však bude pravděpodobně jednat o jedny z nejčastějších případů zrušení dědické smlouvy.

¹³⁶ Dvořák. In: DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 99.

¹³⁷ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 89.

¹³⁸ SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 89-90.

3 Náležitosti dědické smlouvy

3.1 Forma dědické smlouvy

V NOZ (konkrétně v ustanovení § 1582 odst. 2) u dědické smlouvy stanoven požadavek veřejné listiny, jíž se pro potřeby NOZ rozumí notářský zápis. Ustanovení § 3026 odst. 2 NOZ nicméně umožňuje nahradit notářský zápis rozhodnutím orgánu veřejné moci o schválení smíru či jiného projevu vůle, jehož povaha to nevylučuje.

Náležitosti notářského zápisu lze nalézt zejména v ustanovení § 63 NŘ. Notářský zápis, v němž je obsažena dědická smlouva, musí obsahovat místo, den, měsíc a rok právního jednání (tedy sepsání), označení notáře a jeho sídla, identifikaci účastníků a jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků, prohlášení účastníků, že jsou způsobilí samostatně právně jednat v rozsahu právního jednání, o kterém je notářský zápis, údaj o tom, že byla notáři prokázána totožnost účastníků, svědků, důvěrníků, tlumočnicků a zástupců účastníků, dále samotný obsah právního jednání a údaj o tom, že byl po přečtení účastníky notářský zápis schválen. Na závěr jsou připojeny podpisy účastníků nebo jejich zástupců, svědků, důvěrníků a tlumočnicků a podpis a otisk úředního razítka notáře.¹³⁹ Datum sepsání notářské listiny, výše peněžitého plnění, délka lhůt k plnění a spoluvlastnické podíly musí být vypsány i slovy, avšak jednotlivé stránky notářského zápisu jsou označeny pouze slovy, a to dle § 59 odst. 2 NŘ.

Specifikem a zvláštností veřejných listin je veřejná víra v jejich pravost a správnost. Se sepsaným notářským zápisem je tak následně spojeno zvláštní zacházení, neboť v případě veřejných listin sepsaných notářem je garancí zmiňované veřejné víry zejména osobnost notáře a skutečnost, že originál notářského zápisu je vždy uložen ve sbírce notářských zápisů, kde je i archivován.¹⁴⁰ Notář je povinen uchovávat notářské zápisy v kovové skříni pod uzávěrou, a to odděleně od spisů. Do této kovové skříně musí být notářské zápisy uloženy bez zbytečného odkladu po jejich vyhotovení.¹⁴¹ Dle Š. Kleina je důležité podotknout, že zvláštní charakter samotných notářských zápisů a notářského úřadu umožňuje výše zmiňované garance s využitím moderních technologií ještě více

¹³⁹ Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 63.

¹⁴⁰ KLEIN, Š. *Veřejné listiny a jejich důkazní síla*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, odst. 3. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_154-verejne-listiny-a-jejich-dukazni-sila.

¹⁴¹ Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 98 odst. 2.

posílit a vyhotovování notářských zápisů podrobit takovým kontrolním mechanismům, jež by mohly proměnit veřejnou víru prakticky ve veřejnou jistotu.¹⁴²

Jelikož originál notářského zápisu je uložen ve sbírce notářských zápisů, v souladu s ustanovením § 90 odst. 1 a odst. 2 NŘ se smluvním stranám místo notářského zápisu vydá pouze jeho stejnopis, který je ovšem zákonem prohlášen za veřejnou listinu také, a to s ohledem na ustanovení § 6 odst. 1 NŘ. Dle ustanovení § 90 odst. 1 NŘ obsahuje stejnopis notářského zápisu opis notářského zápisu a doložku, již je potvrzeno, že stejnopis notářského zápisu se doslovně shoduje s notářským zápisem.

3.2 Obsah dědické smlouvy

Co se obsahu dědické smlouvy týče, smluvní strany dědické smlouvy si mohou dojednat různé závazky, což plyne ze zásady obsažené v ustanovení § 1 odst. 2 NOZ, podle nějž si mohou osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona, pokud to zákon výslovně nezakazuje. Zakázána jsou však ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, a to včetně práva na ochranu osobnosti. V dědické smlouvě ale musí být obsaženo povolání za dědice či odkazovníka a přijetí tohoto povolání druhou stranou dědické smlouvy, jinak by se nemohlo jednat o dědickou smlouvu. Toto povolání se navíc může týkat jen $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, jelikož $\frac{1}{4}$ musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Pokud by zůstavitel chtěl zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, mohl by tak učinit závětí.¹⁴³

Pořídit dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závětí, může ten, kdo byl pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu omezen ve svéprávnosti.¹⁴⁴ Taková osoba může pořídit v jakékoliv předepsané formě, nicméně nejvýše pouze o polovině pozůstalosti (povolání dědickou smlouvou by se tak v tomto případě mohlo týkat nejvýše $\frac{3}{8}$ pozůstalosti, pozn. aut.). Zbývající část

¹⁴² KLEIN, Š. *Veřejné listiny a jejich důkazní síla*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2014, odst. 3. [cit. 15. 12. 2023]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_154-verejne-listiny-a-jejich-dukazni-sila.

¹⁴³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1585 odst. 1.

¹⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1585 odst. 2.

pozůstalosti by poté připadla zákonným dědicům. Pokud by nastala situace, kdy by jako jedinný zákonný dědic dědil stát, osoba omezená ve svéprávnosti pro některý z výše zmíněných důvodů by mohla pořídit o celé pozůstalosti.¹⁴⁵

3.2.1 Volná čtvrtina

Zmiňovaná volná čtvrtina pozůstalosti je promítnutím tzv. falcidiánské kvarty (z latinského *quarta Falcidia*), což je institut římskoprávního původu poprvé uplatněný v roce 40 př. n. l.¹⁴⁶ Falcidiánská kvarta se v Římě vztahovala zprvu jen na civilní odkazy a později byla rozšířena i na fideikomisy, darování pro případ smrti a na vše, co bylo dědici uloženo. Pro NOZ však nemá toto rozlišování velký význam, neboť kvarta v občanském zákoníku se vztahuje na vše, co zákonodárce pojímá jako odkaz. Falcidiánská kvarta se oproti tomu nevztahuje na instituty, u kterých lze sice vysledovat vývoj z římskoprávních odkazů, ale zákonodárce tyto instituty pojal jinak. Příkladem takového institutu může být svěřenské nástupnictví. Dalším příkladem může být svěřenský fond, u něž nelze vývoj z římskoprávních odkazů vyloučit. Ustanovení § 1598 NOZ říká, že každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená. V zákonících jako například Code civil (dřívější francouzský zákoník), ABGB (Rakousko), BGB (Německo), ZGB (Švýcarsko), Střední kodex či socialistický občanský zákoník, však institut falcidiánské kvarty nenajdeme. Dle R. Černochoha v kontextu NOZ (hovoříme-li o Falcidiánské kvartě jako o prostředku omezení pořizovací volnosti zůstavitele) se jedná výhradně o postup omezení odkazů dle § 1598 NOZ, nikoliv tedy o čtvrtinu vyhrazenou z dědické smlouvy ve smyslu ustanovení § 1585 NOZ.¹⁴⁷

Dle komentáře k původnímu ABGB byla volná čtvrtina (v tehdejší znění „čistá čtvrtina“) ve smyslu ustanovení § 1585 odst. 1 NOZ zavedena za účelem ochrany zůstavitele. Právní teorie si klade otázku, zda se požadavek, aby bylo pořizeno jen nejvýše o třech čtvrtinách pozůstalosti, vztahuje k okamžiku uzavření dědické smlouvy či k okamžiku smrti zůstavitele. Například L. Holíková a Š. Klein se shodují, že toto omezení se vztahuje ke dni smrti zůstavitele. K tomuto Š. Klein

¹⁴⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1528 odst. 2.

¹⁴⁶ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 245.

¹⁴⁷ ČERNOCH, R. *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015, odst. 1, 3, 4 [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_226-prakticky-navod-k-vypoctu-falcidianske-kvarty-dle-s-1598-noz.

dále uvádí, že dědická smlouva odporující tomuto omezení je neplatná v rozsahu, v jakém přesahuje $\frac{3}{4}$ pozůstalosti.¹⁴⁸ Stejný názor pak zastává i P. Bílek, dle něž zákon hovoří o pozůstalosti a z jazykového i logického výkladu tak vyplývá, že omezení se vztahuje ke dni smrti, nikoliv k okamžiku uzavření dědické smlouvy.¹⁴⁹ Tento názor autorka práce kvituje.

Oproti tomu autoři M. Šešina, L. Muzikář a P. Dobiáš nastiňují situaci, kdy strany dědické smlouvy při jejím uzavírání dodrží stanovený limit $\frac{3}{4}$, nicméně zůstavitel v průběhu života o majetek přijde a v době smrti bude zůstaviteli patřit pouze majetek uvedený v dědické smlouvě. Autoři jsou toho názoru, že v takovém případě smluvní dědic nabyde vše, co mu náleží, a to i když tento majetek tvoří celou pozůstalost, jelikož strany pořídily dědickou smlouvu ohledně $\frac{3}{4}$ a o $\frac{1}{4}$ byla zůstaviteli ponechána možnost volného pořízení. Dle autorů je poněkud matoucí, že ustanovení § 1585 NOZ hovoří o „pozůstalosti,“ když přesnější znění odpovídající jejich názoru by bylo „třech čtvrtinách majetku.“¹⁵⁰ K výpočtu volné čtvrtiny pozůstalosti se vyjadřuje i J. Dvořák., dle kterého je souhrn aktiv a pasiv obsažen v pojmu pozůstalosti a k tomu je třeba připočítat ještě dluhy zůstavitele vzniklé jeho smrtí.¹⁵¹

Znění důvodové zprávy, kde je výslovně uvedeno následující: „*Má-li být tato část pozůstalosti podle výslovného předpisu v § 1585 zůstat volná tak, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle, nesmí být jeho pořizovací volnost omezena právem na povinný díl či jiným omezením.*“¹⁵² pravděpodobně navazuje na ustanovení § 1253 ABGB, které stanovilo tzv. „čistou čtvrtinu,“ na které nesměl váznout žádný povinný díl ani jiný dluh. Znění § 1585 odst. 1 NOZ je s § 447 VNOZ téměř totžné, přičemž k § 447 VNOZ důvodová zpráva uvádí, že se jedná pouze o stručnější vyjádření obsahu § 1253 ABGB. Otázkou zůstává, zda jde v případě pojmů „volná čtvrtina“ a „čistá čtvrtina“ o obsahově stejné pojmy, avšak

¹⁴⁸ PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, odst. 2-3. [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

¹⁴⁹ Bílek. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 289.

¹⁵⁰ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 106-107.

¹⁵¹ PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, odst. 2. [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

¹⁵² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze. K § 1582 až 1585, s. 394.

pouze s odlišným označením, či zda každý z pojmů označuje jinak rozsáhlé omezení pořizovací svobody zůstavitele. Důvodová zpráva sice uvádí, že na volné čtvrtině pozůstalosti nesmí váznout povinné díly, v textu NOZ toto přímo uvedeno není a je tak otázkou, zda zákonodárce považoval skutečnost, že povinný díl nesmí zatěžovat volnou čtvrtinu, za tak samozřejmou, že tato skutečnost není v zákoně výslovně uvedena.¹⁵³

3.2.2 Vztah volné čtvrtiny a povinného dílu

Problematice vztahu volné čtvrtiny a povinného dílu se ve svém článku „Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl“ věnoval F. Plašil, když nastínil tři různé názory odborníků na způsob výpočtu čisté čtvrtiny. Buď se čistá čtvrtina vypočítá z čisté pozůstalosti bez ohledu na povinný díl, nebo z čisté pozůstalosti s ohledem na povinný díl, nebo se čistá čtvrtina vypočítá pouze z pozůstalostních aktiv.¹⁵⁴

První dva uvedené názory se od sebe liší pouze s ohledem na povinný díl, ve způsobu výpočtu se jinak shodují. První z nastíněných teorií by nejvíce odpovídala komentářům k občanskému zákoníku, ovšem z druhé uvedené teorie vycházela stará literatura. Třetí z názorů zastává například L. Holíková, která o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti, o nichž lze pořídit dědickou smlouvu, hovoří jako o „ $\frac{3}{4}$ zůstavitelových aktiv ke dni jeho úmrtí.“¹⁵⁵ Autorka práce se nicméně s názorem L. Holíkové v tomto případě neztotožňuje, když zákon jasně hovoří o čtvrtině pozůstalosti, do níž dle ustanovení § 1475 odst. 2 NOZ patří celé jmění zůstavitele – tedy nejen aktiva, ale i dluhy. S ohledem na výše uvedené se autorka práce domnívá, že nejlepším řešením by byl výpočet podle druhé z uvedených teorií, tedy

¹⁵³ PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, odst. 5, 7, 8. [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

¹⁵⁴ PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, odst. 16. [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

¹⁵⁵ HOLÍKOVÁ, L. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky 2015, odst. 13 [cit. 24.1.2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_215-moznosti-dispozice-dedicu-s-dedicnym-pravem.

že z čisté hodnoty pozůstalosti by se měl odečíst povinný díl a až poté se ze zbytku vypočítat volná čtvrtina. Tento názor ve svém článku zastává i F. Plašil.¹⁵⁶

Pokud by se ukázalo, že ke dni smrti zůstavitele není žádný další majetek, který by se svojí hodnotou rovnal čtvrtině pozůstalosti, v části zbyvající čtvrtiny pozůstalosti by byla dědická smlouva pokrývající veškerý majetek zůstavitele absolutně neplatná. I přesto se nicméně dovozuje, že v této části dědické smlouvy dochází v takovém případě ke konverzi dědické smlouvy v závět' a smluvní dědic tak nabyde celou pozůstalost, konkrétně $\frac{3}{4}$ pozůstalosti jako smluvní dědic a zbyvající $\frac{1}{4}$ jako dědic z uvedeným způsobem konvertované závěti.¹⁵⁷

3.2.3 Nemožnost odmítnout dědictví

Smluvnímu dědici lze v dědické smlouvě uložit například i nemožnost odmítnutí dědictví po zůstaviteli, jak říká § 1485 odst. 1 NOZ, což lze řadit mezi další možné obsahové prvky dědické smlouvy. Následně dochází k tomu, že smluvní dědic není vyrozumíván o dědickém právu dle § 164 a 165 ZŘS a dle § 1487 odst. 1 NOZ. Co se týče vyrozumění o právu výhrady soupisu dle § 1675 NOZ, tak toto právo nemůže být dědici ze strany zůstavitele odejmuto. V případě, že by se práva výhrady soupisu strany dědické smlouvy vzdaly, k tomuto vzdání se by se nepřihlíželo, jak říká § 1674 NOZ.¹⁵⁸

3.2.4 Podmínky v dědické smlouvě

Ustanovení § 1587 NOZ říká, že ohledně podmínek v dědické smlouvě platí ustanovení § 548 a § 549 NOZ, tedy ustanovení obecná, nikoliv zvláštní ustanovení o doložkách závěti, které najdeme v pododdíle č. 3 NOZ. Dle § 548 NOZ je možné vznik, změnu nebo zánik práv vázat na splnění podmínky. Pokud by však šlo o podmínku nemožnou rozvazovací, nepřihlíželo by se k ní. Ohledně podmínky nemožné odkládací zákon nestanovuje ničeho. Rozlišujeme tedy dva druhy podmínek, a sice podmínku rozvazovací, pokud na jejím splnění závisí pominutí již nastalých právních následků, a podmínku odkládací, pokud na jejím splnění závisí

¹⁵⁶ PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016, odst. 18. [cit. 18. 1. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

¹⁵⁷ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 107.

¹⁵⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 106.

nastání následků právního jednání.¹⁵⁹ Za situace, kdy se odkládací podmínka nesplní, smlouva nevyvolá předvídané účinky a byla tak uzavřena vlastně zbytečně. Nedošlo-li by ke splnění podmínky rozvazovací, trvání právních účinků smlouvy by nebylo nikterak podmíněno a závazek by tak skončil z jiného důvodu předvídaného smlouvou či zákonem. V případě, že z právního jednání nebo jeho povahy nevyplývá něco jiného, má se za to, že se jedná o podmínku odkládací. Ke splnění podmínky se přitom nepřihlíží, pokud byla podmínka splněna neoprávněnou osobou, které bylo splnění podmínky ku prospěchu. Pokud však strana, které je ku prospěchu nesplnění podmínky toto splnění záměrně zmaří, podmínka bude považována za splněnou.¹⁶⁰

Dle J. Dvořáka hovoří zákon výslovně pouze o podmínkách, nicméně dědická smlouva může obsahovat také doložení času, příkaz či povolání svěřenského nástupce nebo náhradníka.¹⁶¹

3.2.5 Povolání vykonavatele

Je otázkou, zda je možné dědickou smlouvou povolat také vykonavatele, když povolání vykonavatele se řadí mezi výše zmiňované doložky závěti. K. Wawerka, který se zabýval možností povolání vykonavatele dědickou smlouvou či dovětkem, nicméně připouští, že i povolání vykonavatele dědickou smlouvou připadá v úvahu, pokud se na tom strany dohodnou, a to s ohledem na § 1 odst. 2 NOZ, dle kterého si osoby mohou práva a povinnosti ujednat odchýlně od zákona, nezakazuje-li to zákon výslovně. Dle K. Wawerky se nejedná o ujednání, jež by porušovalo práva týkající se postavení osob, dobré mravy či veřejný pořádek.¹⁶² Najdou se nicméně autoři, kteří zastávají názor opačný, jako je například M. Kindl, dle kterého ačkoliv ustanovení o závěti platí na základě ustanovení § 1498 též o dovětku, nelze vykonavatele povolat dovětkem a ani dědickou smlouvou. Autorka práce se však ztotožňuje s výše popsáním závěrem K. Wawerky, že

¹⁵⁹ Zuklínová. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, komentář k ustanovení § 548. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_548.

¹⁶⁰ Zuklínová. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, komentář k ustanovení § 549. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11656/1/2#pa_549.

¹⁶¹ Dvořák. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 248.

¹⁶² Wawerka. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 189.

povolání vykonavatele dědickou smlouvou je možné, a to za analogického užití ustanovení týkajících se vykonavatele závěti.

Úkolem vykonavatele, pokud byl povolán, je dbát o řádné splnění poslední vůle zůstavitele, a to s péčí řádného hospodáře. K plnění jeho úkolů mu náleží všechna potřebná práva, a to včetně práva namítat nezpůsobilost dědice či odkazovníka, práva hájit před soudem platnost závěti a dbát o splnění pokynů zůstavitele. Vykonavateli náleží v případě, že nebyl povolán správce pozůstalosti, také správa pozůstalosti, dokud nebude soudem rozhodnuto o jiném opatření.¹⁶³

Vykonavatel přitom může být jak fyzická, tak právnická osoba. Je ovšem třeba vykonavatele řádně označit tak, aby bylo možné ho nalézt co nejdříve od okamžiku, kdy se vykonavatel má ujmout své funkce. V případě fyzických osob je vhodné uvést jméno, datum narození a bydliště. U právnických osob je identifikačním údajem identifikační číslo osoby, pokud jí bylo přiděleno. Postačí však uvedení jejího názvu a sídla. Zůstavitel má právo v povolání vykonavatele určit povinnosti vykonavatele a skutečnost, zda a případně jakým způsobem bude vykonavatel odměňován. Například je možné, aby zůstavitel výslovně uložil vykonavateli povinnost ke spravování pozůstalosti či její části. Zůstavitel může dále vykonavateli uložit povinnost dohlédnout na to, aby dědic splnil určitý příkaz či odkaz řádně a včas, povinnost namítat dědickou nezpůsobilost určitého nepominutelného dědice, pokud tento dědic bude dědickou nezpůsobilost popírat a bude uplatňovat své dědické právo ze zákonné dědické posloupnosti. Zůstavitel také může vykonavateli uložit, aby v případě, že to bude zapotřebí, hájil prohlášení o vydědění určitého smluvního dědice před soudem.¹⁶⁴

3.2.6 Převedení majetku za života

Co se týče dalšího obsahu dědické smlouvy, smluvní strany se mohou dohodnout i na skutečnosti, že zůstavitel na smluvního dědice převede majetek již za svého života. Takto převedený majetek může být sepsán ve formě veřejné listiny. Pokud v takové situaci zůstavitel nepřevéde všechnen svůj majetek nebo získá-li po převodu majetek další, bude se dědická smlouva vztahovat jen na majetek takto sepsaný, pokud nebylo ujednáno jinak, jak říká ustanovení § 1589 odst. 1 NOZ.

¹⁶³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 1554.

¹⁶⁴ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 145.

Výkladu ustanovení § 1589 se věnoval i P. Bílek, podle kterého je formulace tohoto ustanovení obtížně vyložitelná a vcelku nesrozumitelná. P. Bílek přitom nabízí dva možné výklady tohoto ustanovení. Podle jednoho z výkladů je možné převést majetek pomocí smlouvy v libovolné formě, nicméně až po tom, co je sepsán seznam majetku, který má takto být převeden, formou notářského zápisu. Dle druhého z výkladů zanikají práva a povinnosti z dědické smlouvy smlouvou o převodu vlastnictví inter vivos, pokud jde o stejný majetek, k němuž bylo zřízeno dědické právo.¹⁶⁵

Obtíže s interpretací ustanovení § 1589 NOZ jsou zapříčiněny nesouladem v účincích dědické smlouvy jednak mezi živými, jednak pro případ smrti, kdy tento nesoulad je zřejmý na první pohled. Lze jen s těžkostí vyvozovat, že by převod majetku nastal na základě dědické smlouvy již za života zůstavitele nebo zároveň s účinností dědické smlouvy, má-li dědická smlouva obecně vyvolat právní následky až po zůstavitelově smrti. S ohledem na skutečnost, že v ustanovení § 1589 odst. 1 NOZ je transfer práva k zůstavitelovu majetku označován jako převod, mohl by jazykový výklad vést k závěru, že předmětné ustanovení odkazuje na cesi dle § 1099 a násl. NOZ.¹⁶⁶

M. Kindl je pak toho názoru, že dohodne-li se někdo za svého života s druhou osobou, že mu za svého života převede určitý majetek, dle povahy jednání se jedná o smlouvu kupní či darovací, ale nemůže se jednat o dědickou smlouvu. Tím pádem ani není třeba takový převod realizovat formou notářského zápisu. Pokud zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu, kterou jinou osobu povolal za dědice a následně ještě za svého života převedl majetek na tohoto smluvního dědice, může se dědická smlouva vztahovat jen na majetek, který zůstavitel nabyl později, anebo na majetek, který zůstaviteli zbyl.¹⁶⁷ S tímto názorem se ztotožňuje i autorka práce.

3.2.7 Hraniční určovatel

V úvahu připadá i situace, kdy zůstavitel vlastní majetek v zahraničí. V takovém případě má zůstavitel možnost volby práva jakožto hraničního

¹⁶⁵ Bílek. In: FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 297-298.

¹⁶⁶ PLAŠIL, F. *O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, odst. 3. [cit. 5. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_486-o-prevodu-majetku-na-smluvniho-dedice-za-zustavitelova-zivota-podle-s-1589-oz.

¹⁶⁷ Kindl. In: KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 62.

určovatele, kdy tuto volbu řadíme do mezinárodního práva soukromého, upraveného v českém právním řádu zejména v zákoně č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), kdy volbu práva upravuje ZMPS ve svém ustanovení § 77 odst. 4 a 5, podle kterého si zůstavitel může zvolit, že se dědické právní poměry budou namísto jinak rozhodného práva řídit buď právním řádem státu, jehož občanem je zůstavitel v době pořízení závěti, anebo právním řádem státu, ve kterém má zůstavitel obvyklý pobyt v době pořízení závěti. Výše uvedené platí obdobně i pro dědickou smlouvu, a to na základě zmiňovaného ustanovení § 77 odst. 5 ZMPS.

Jak říká § 2 ZMPS, tohoto zákona se užije pouze v mezích ustanovení vyhlášených mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána a přímo použitelných ustanovení práva Evropské unie, což znamená, že se ZMPS použije pouze v rozsahu, v jakém není daná věc upravena například Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (dále jen „*Nařízení o dědictví*“).

Nařízení o dědictví ve svém čl. 21 odst. 1 vychází primárně z hraničního určovatele obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti. Výjimečně ovšem ve svém čl. 21 odst. 2 připouští, narozdíl od § 76 ZMPS, který říká, že dědické právní poměry se řídí právním řádem státu, v němž měl v době smrti zůstavitel obvyklý pobyt, použití jiného práva, jestliže je ze všech okolností věci zřejmé, že zůstavitel měl v době smrti zřejmě užší spojení s jiným státem. Jedná se o tzv. únikovou doložku. Použitelným právním řádem by v tomto případě opět mohl být právní řád státu, jehož byl zůstavitel státním občanem a v němž mají dědicové obvyklý pobyt.¹⁶⁸ Autoři M. Fornasier a F. Bauer dále uvádí další dva příklady využití únikové doložky. Prvním z nich je situace, kdy dojde k neplatnému provedení volby práva, avšak i přesto má dědický případ úzkou vazbu ke státu, jehož právo bylo zvoleno, v několika svých prvcích. Druhým příkladem je případ, kdy krátce před

¹⁶⁸ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 893.

smrti změni zůstavitel své místo obvyklého pobytu na jiný stát, ovšem přesto v době zůstavitelovy smrti trvá silná vazba ke státu, z nějž se zůstavitel vystěhoval.¹⁶⁹

Volba rozhodného práva musí být provedena výslovně formou prohlášení pro případ smrti, nebo musí vyplývat z ustanovení takového pořízení, jak je tomu stanoveno v čl. 22 odst. 2 Nařízení o dědictví. Nařízení o dědictví tak připouští nejen výslovnou volbu dědického statutu, ale i volbu konkludentní. Výslovná volba přitom dle Nařízení o dědictví musí být učiněna v prohlášení zůstavitele, kdy je nezbytné, aby toto prohlášení splňovalo formální náležitosti pořízení pro případ smrti. Nicméně z textu Nařízení o dědictví nelze jednoznačně vyvodit, zda je možné, aby volba práva obstála samostatně, či zda je nutné, aby byla součástí pořízení pro případ smrti. Ku příkladu ve švýcarské úpravě mezinárodního práva soukromého je zakotveno, že volbu práva není možné učinit samostatně, jelikož musí být součástí pořízení pro případ smrti.¹⁷⁰

Mimo výše zmiňovanou výslovnou volbu práva přichází v úvahu také volba konkludentní, kdy volba práva není uvedena výslovně, ovšem z ustanovení pořízení pro případ smrti volba práva vyplývá. Možnost konkludentní volby byla do textu původního návrhu Nařízení o dědictví doplněna později na základě pozměňovacího návrhu. Vzhledem ke skutečnosti, že zůstaviteli nemusí být existence Nařízení o dědictví známa, natož aby zůstavitel znal jeho konkrétní ustanovení, nebyl požadavek výslovné volby rozhodného práva hodnocen kladně. Jistě bude vůle zůstavitele lépe respektována za situace, kdy bude zachována též platnost jejího obsahu, nikoliv pouze platnost samotného pořízení pro případ smrti. Oproti Nařízení o dědictví konkludentní volbu rozhodného práva nepřipouští nařízení Rady (EU) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky.¹⁷¹

Oproti Nařízení o dědictví ZMPS v kolizní úpravě dědického práva neobsahuje únikovou doložku. Ve výjimečných případech by ale bylo možné postupovat dle ustanovení § 24 odst. 1 ZMPS, jež by umožnil aplikaci jiného práva než je právo stanovené dle ustanovení § 76 ZMPS. Dále čl. 20 Nařízení o dědictví

¹⁶⁹ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 893.

¹⁷⁰ PFEIFFER, M. *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 123-124.

¹⁷¹ PFEIFFER, M. *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 124-125.

stanovuje, že právo určené tímto nařízením se použije bez ohledu na skutečnost, zda je nebo není právem členského státu. Pokud jde o přípustnost dědické smlouvy, její věcnou platnost a závazné účinky mezi stranami (a to včetně podmínek pro její zrušení), dědická smlouva, jež se týká dědění po jedné osobě, se řídí právem, které by podle Nařízení o dědictví bylo užito pro dědění po takovéto osobě v případě její smrti ke dni uzavření předmětné smlouvy. Dle čl. 3 odst. 1 písm. b) Nařízení o dědictví se dědickou smlouvou rozumí smlouva včetně smlouvy vyplývající ze vzájemných závětí, jež bez protiplnění nebo spolu s ním vytváří, mění či ruší práva k budoucím pozůstalostem nebo budoucí pozůstalosti jedné či více osob, které přitom nejsou smluvními stranami.¹⁷² Smlouva je dědickou smlouvou ve smyslu ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. b) Nařízení o dědictví, pokud si v ní určitá osoba sjeďná budoucí převod vlastnického práva k nemovitosti, která této osobě patří a k němuž má dojít po její smrti, na druhou smluvní stranu.¹⁷³

Nařízení o dědictví se použije v případě, že zůstavitel zemřel nejdříve 17. srpna 2015, tj. v den účinnosti tohoto nařízení (čl. 83 odst. 1 Nařízení o dědictví). Čl. 83 odst. 2 Nařízení o dědictví nicméně stanovuje, že volba práva učiněná zůstavitelem přede dnem použitelnosti tohoto nařízení je platná, pokud je platná i dle pravidel mezinárodního práva soukromého, která byla v platnosti ve státě, jehož státním příslušníkem byl zůstavitel, nebo ve státě, kde měl zůstavitel obvyklý pobyt v době učinění volby. Volba práva bude platná i v případě, že vyhovuje podmínkám stanoveným v kapitole III Nařízení o dědictví. Podle výše zmiňovaného rozsudku¹⁷⁴ musí být čl. 83 odst. 2 Nařízení o dědictví vykládán v tom smyslu, že se ho neužije při přezkumu platnosti volby rozhodného práva, jež byla učiněna před 17. srpnem 2015 a již se volí pouze právo rozhodné pro dědickou smlouvu ve smyslu ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. b) Nařízení o dědictví, přičemž tato volba se týká nikoliv dědictví zůstavitele jako celku, nýbrž konkrétního zůstavitelova majetku.¹⁷⁵

¹⁷² ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 893-894, 897.

¹⁷³ Dle výrokové části bodu 1 rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. září 2021 ve věci C-277/20 UM. Převzato z ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 897.

¹⁷⁴ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. září 2021 ve věci C-277/20 UM.

¹⁷⁵ ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, s. 895.

3.2.8 Úplatnost a odvážnost dědické smlouvy

Co se dalších obsahových náležitostí týče, přestože dědická smlouva může být sjednána jako bezplatná, mohou si ji strany dědické smlouvy sjednat i jako úplatnou. Typicky by dědická smlouva mohla být sjednána úplatně v situaci, kdy senior nemá dostatečné finanční prostředky na důstojný život ani blízké příbuzné, avšak vlastní nějakou nemovitost, ať už se jedná o dům či byt. Může jít i o situaci, kdy senior potřebuje finanční prostředky na údržbu nebo opravu bytu či domu. Dříve se jako možné řešení nabízela možnost takovou situaci řešit prodejem domu či bytu a následným pořízením levnějšího či menšího bydlení nebo nájmem bytu. Možností byl také prodej bytu či domu a s tím spojené zřízení věcného břemene dožití. Tak jako tak však osoba přišla o své vlastnické právo k nemovitosti. Nadto byla taková osoba vystavena nejistotě, zda mu prostředky získané prodejem nemovitosti vystačí na nájem, zda bude mít kde bydlet a dalším. V současnosti lze tuto situaci vyřešit právě dědickou smlouvou, kdy osoba nebude muset svou nemovitost prodat, avšak uzavře s osobou, jež bude mít o danou nemovitost zájem, dědickou smlouvu, na jejímž základě povolá daného zájemce o nemovitost jako smluvního dědice, a to za slíbenou odměnu. V takovém případě tedy můžeme mluvit o úplatné dědické smlouvě.¹⁷⁶

Odměna v dědické smlouvě může být stanovena různými způsoby. Může být sjednána například jako jednorázová částka, která zůstavitelovi bude vyplacena po uzavření dědické smlouvy či jako doživotní renta vyplácená měsíčně zůstaviteli. Nevylučuje se však ani možnost, že se smluvní dědic zaváže k hrazení veškerých výdajů, jež jsou spojeny s údržbou či provozem nemovitosti, a to po dobu života zůstavitele. Jak již bylo zmíněno výše, pro zůstavitele je takto uzavřená dědická smlouva výhodná v tom, že nepřijde o vlastnické právo k nemovitosti a nebude vystaven nejistotě, zda mu jeho finanční prostředky vystačí na nájem. Pro smluvního dědice je uzavření takové dědické smlouvy zase výhodné v tom, že nemovitost po smrti zůstavitele nabyde za nápadně výhodnějších podmínek než v případě, že by danou nemovitost kupoval. Někdy se taková dědická smlouva, především v případě sjednání doživotní renty pro zůstavitele, nazývá smlouvou „odvážnou“, jelikož ani jedna ze stran neví, za jak dlouho zůstavitel zemře a jak

¹⁷⁶ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, odst. 6-7. [cit. 16. 2. 2024]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>.

vysoká tedy nakonec bude výsledná finanční částka, kterou smluvní dědic zůstaviteli za nemovitost zaplatí. Riziku zaplacení nepřiměřeně vysoké částky se však lze vyvarovat, a to ku příkladu stanovením maximální částky, do níž bude sjednaná renta vyplacena.¹⁷⁷

Odvážnost smlouvy však nemusí vždy záviset na skutečnosti, zda je či není dědická smlouva úplatná, neboť smlouva odvážná může být uzavřena nejen jako smlouva úplatná, ale také jako smlouva bezplatná.¹⁷⁸ Ustanovení § 2756 NOZ navíc uvádí, že o smlouvu odvážnou se jedná v případě, že podle ujednání stran závisí prospěch či neprospěch alespoň jedné ze smluvních stran na nejisté události. Podle K. Haase závěr, že pojmovým znakem odvážných smluv není jejich úplatnost či bezúplatnost, vyplývá nejen z důvodové zprávy k NOZ, ale také z mlčení zákona a na to navazující aplikaci zásady smluvní volnosti a autonomie vůle. Naproti tomu možnost sjednat odvážnou smlouvu ať jako úplatnou či jako bezúplatnou byla výslovně zakotvena v ABGB, v ustanovení § 1267 větě druhé. Dle NOZ jsou za odvážné smluvní typy považovány hry, sázky, losy a pojištění, resp. pojistné smlouvy. Rozšířený výčet byl opět obsažen v ABGB, podle nějž se za odvážné smlouvy dalo považovat nejen hry, sázky a losy a pojišťovací smlouvy, nýbrž i doživotní důchody, společenské zaopatřovací ústavy, zápůjčky na loď a všechny tržové a jiné smlouvy zřízené o očekávaných právech nebo o budoucí ještě neurčité věci.¹⁷⁹

Uzavření dědické smlouvy tedy nezavazuje zůstavitele vlastnického práva a ani ho neomezuje v jeho vlastnickém právu, ovšem s výjimkou ustanovení § 1588 odst. 2 NOZ, který říká, že *„pořídí-li však zůstavitel pro případ smrti nebo uzavře-li darovací smlouvu tak, že to s dědickou smlouvou není slučitelné, může se smluvní dědic dovolat neúčinnosti těchto právních jednání.“* V případě, že dědická smlouva byla sjednána jako úplatná, může tato skutečnost představovat pro smluvního dědice určité riziko v tom smyslu, že předmět dědické smlouvy může přestat být

¹⁷⁷ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, odst. 8. [cit. 16. 2. 2024]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>.

¹⁷⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze. K § 2756 a 2757, s. 539.

¹⁷⁹ Haas. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, komentář k ustanovení § 2756. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/11398/1/2#pa_2756.

zůstavitelovým vlastnictvím, a to ještě za života zůstavitele, což by vedlo k tomu, že smluvní dědic by po smrti zůstavitele nemusel zdědit nic.¹⁸⁰

Stejného názoru jsou i autoři J. Svoboda a O. Klička, kteří též považují dědickou smlouvu za smlouvu odvážnou, když skutečnost, že zůstavitelem byla uzavřena dědická smlouva, nikterak nebrání zůstaviteli v možnosti během svého života libovolně nakládat se svým majetkem.¹⁸¹ Dle Š. Kleina by se však s ohledem na enormní míru právní nejistoty dala dědická smlouva, která spojuje pořízení pro případ smrti se závazkem k plnění *inter vivos*, nazývat nikoliv smlouvou odvážnou, nýbrž přímo heroickou.¹⁸²

3.2.9 Způsoby zajištění

Je zde namístě připomenout, že u dědické smlouvy lze využít i ustanovení o závazcích, která mohou smluvního dědice chránit, jelikož dědická smlouva je také závazkem. Nejběžněji se může jednat o ustanovení o zajištění dluhu. Nejvhodnějším způsobem ochrany může být ku příkladu zákaz zcizení nebo zatížení, zřízení zástavního práva či zajišťovací převod práva. Bylo by možné využít i institutu smluvní pokuty či další instituty. Smluvní pokuta však řeší pouze sankci za porušení smluvní povinnosti a není tak pro smluvního dědice příliš praktická, protože mu neposkytuje jistotu, že se skutečně stane dědicem předmětu dědické smlouvy. Nic ovšem nebrání sjednání smluvní pokuty vedle některého z výše zmiňovaných institutů.¹⁸³

Ke kogentnosti ustanovení § 1588 NOZ, podle jehož odst. 1 dědická smlouva nebrání zůstaviteli ve volném nakládání se svým majetkem za jeho života, a zmiňovanému zajištění se vyjádřil i Š. Klein, který říká, že ačkoliv důvodová zpráva uvádí, že: „*zůstaviteli nelze bránit*“ v nakládání s jeho majetkem a není možné požadovat zajištění, a znění důvodové zprávy působí tak na první pohled dojmem, že se jedná o kogentní ustanovení, (přičemž k obdobnému závěru dochází

¹⁸⁰ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, odst. 9. [cit. 16. 2. 2024]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>.

¹⁸¹ SVOBODA, J., KLÍČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 85.

¹⁸² KLEIN, Š. *Quo vadis, dědická smlouvo*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2017, bod 3.3 [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_554-quo-vadis-dedicka-smlouvo.

¹⁸³ BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11, odst. 9. [cit. 16. 2. 2024]. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>.

také Beck IV 1589 1.), ze znění ustanovení kogentnost tohoto ustanovení není nikterak patrná a tedy by se podle obecných výkladových pravidel mělo pravděpodobně jednat o ustanovení dispozitivní. Dále je v důvodové zprávě též uvedeno, že zůstavitele není možné omezovat či požadovat po něm zajištění, a to z toho samého důvodu, z jakého nelze převést právo na budoucí dědictví na jiného, kde je zákon explicitně dispozitivní.¹⁸⁴ Tímto důvodem je skutečnost, že dědická smlouva toliko zakládá povolání smluvní strany za dědice, a tak smluvnímu dědici má připadnout to, co ze zůstavitelova majetku zbyde po jeho smrti.¹⁸⁵

K zajištění poté Š. Klein dodává, že v případě, že by bylo připuštěno k tomu, že výše rozebírané ustanovení není kogentní, bude třeba se následně zamyslet nad tím, jaké formy zajištění a za jakých podmínek by v takové situaci vlastně připadaly v úvahu. Je ale třeba mít na paměti, že podmínkou zajištění je to, aby byl závazek zůstavitele dostatečně určitý. Jako největší zásah do svobody zůstavitele se jeví zákaz zcizení konkrétní věci, typicky takové, jež byla dědici jmenovitě zůstavena zůstavitelem. Dalším možným zajištěním je pak zástavní právo, čímž by mohlo dojít k zajištění jednak závazku zanechání určité věci, jednak závazku zanechání určitého podílu. V úvahu připadá též například užití smluvní pokuty, a to v případě, že smluvní dědic je ustanoven dědicem konkrétní věci a zároveň je zde obava, že tato věc by již nemusela být v době smrti zůstavitele součástí pozůstalosti.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Klein. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1552.

¹⁸⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze. K § 1587 a 1588, s. 395.

¹⁸⁶ Klein. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 1552.

Závěr

Cílem této práce bylo popsání jednotlivých dědických titulů, tedy dědické smlouvy, závěti a intestátní dědické posloupnosti, a to zejména se zaměřením na dědickou smlouvu. Cílem bylo též popsat vybrané problematické aspekty dědické smlouvy, jelikož v právní úpravě tohoto institutu existují sporná místa, kde se nabízí vícero výkladů a ani odborníci se ne vždy na výkladu některých ustanovení shodují a zároveň bylo cílem nabídnout možné řešení těchto problémů, přičemž autorka vychází z názorů odborníků, kteří se dané problematice věnovali.

Autorka se rozhodla věnovat zprvu historickému vývoji právní úpravy zaměřenému především na úpravu dědické smlouvy v dříve platných právních předpisech, neboť právě dědické smlouvě je v této práci věnováno nejvíce pozornosti. Jevilo se vhodným věnovat se nejprve císařskému patentu č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecnému zákoníku občanskému, neboť právě jeho prostřednictvím byl institut dědické smlouvy zaveden do českého právního řádu. Prostor byl věnován také vládnímu návrhu osnovy občanského zákoníku z roku 1937 a to z toho důvodu, že ačkoliv nikdy nevstoupil v platnost, zákonodárce v něm našel zdroj inspirace pro nový občanský zákoník. Přestože občanské zákoníky z let 1950 a 1964 dědickou smlouvu nikterak neupravovaly, autorka práce se z důvodu celistvosti kapitoly týkající se historického vývoje rozhodla věnovat prostor i jim.

Druhá kapitola je zaměřena na jednotlivé dědické tituly, kdy z důvodů zmíněných výše byl opět největší prostor věnován dědické smlouvě. V podkapitole o dědické smlouvě autorka zprvu popisuje subjekty dědické smlouvy, přičemž problematické se zde jeví zejména ustanovení § 1592 odst. 1, ve kterém není řečeno ničeho ohledně možnosti manželů povolat za dědice či odkazovníka dědickou smlouvou třetí osobu. Odborníci se však shodují, že manželé tuto možnost skutečně nemají. Autorka práce nevidí žádný důvod pro tak neúčelné omezení manželů oproti osobám nesezdaným, které možnost povolat dědickou smlouvou třetí osobu mají a doufá, že v budoucnu dojde k takové úpravě, která tuto nesrovnalost odstraní. S ohledem na subjekty dědické smlouvy je zmíněna též problematika právnické osoby, která bezesporu může být za dědice či odkazovníka povolána jako třetí osoba. Zda ale může být i stranou dědické smlouvy, tedy zda může přijmout povolání sebe samé nebo třetí osoby, zde už jednotný názor mezi odborníky nepanuje. Následně byly zahrnuty i podkapitoly týkající se postupitelnosti dědické smlouvy a jejího zrušení.

Ve druhé kapitole je co se týče instestání dědické posloupnosti popsáno všech šest dědických tříd, několikeré příbuzenství a odúmrtí. V této kapitole se autorka zaměřila též na závěť, a to na její zrušení, obsahovou stránku, formy a také na způsobilost závěť pořídit.

Poslední kapitola je věnována náležitostem dědické smlouvy, kde je rozebírána zejména problematika volné čtvrtiny a vztah volné čtvrtiny a povinného dílu, neboť zůstavitel je v případě dědické smlouvy omezen v tom, o jak velké části pozůstalosti může dědickou smlouvu pořídit. Zůstaviteli je totiž dána možnost pořídit dědickou smlouvu pouze o $\frac{3}{4}$ pozůstalosti (resp. $\frac{3}{8}$ pokud byl zůstavitel pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu omezen ve svéprávnosti) a $\frac{1}{4}$ musí zůstat volná. Dále se kapitola zaměřuje na nemožnost odmítnout dědictví, podmínky v dědické smlouvě, povolání vykonavatele, převedení majetku již za života zůstavitele, možnost volby rozhodného práva, úplatnost a odvážnost dědické smlouvy a možné způsoby zajištění.

Autorka práce by ráda podotkla, že výhodu dědické smlouvy oproti ostatním dědickým titulům spatřuje zejména ve větší jistotě pro smluvního dědice. Ačkoliv zůstavitel může za svého života se svým majetkem libovolně nakládat a nemusí tak v okamžiku smrti vlastnit majetek v dědické smlouvě uvedený, stejná situace může nastat i v případě, že by o tomto majetku byla pořízena závěť. Ta je ale narozdíl od dědické smlouvy jednostranně odvolatelná, a tak dědická smlouva představuje pro smluvního dědice jistě větší jistotu.

Jak je patrné z tabulek v podkapitole číslo 2.3.3, dědická smlouva není hojně využívaným institutem, což je dle autorky částečně způsobeno znovuzavedením institutu dědické smlouvy do českého právního řádu po 64 letech a tedy lze předpokládat, že mnoho lidí (zejména starší ročníky, u kterých lze pořízení některého pořízení pro případ smrti očekávat) o možnosti uzavřít dědickou smlouvu ani neví.

Autorka této práce se domnívá, že by dědická smlouva mohla být více využívaným institutem, ovšem pouze za předpokladu, že by novelizací došlo k odstranění nejasností, kterých lze v zákoně najít vícero. Mohlo by dojít též k zavedení možnosti pořízení dědickou smlouvou ohledně celé pozůstalosti

například pro případy, kdy má zůstavitel pouze jedno žijící dítě, kterému chce zanechat veškerý majetek. Autorka považuje v takové situaci za zbytečné, aby zůstavitel musel uzavřít jak dědickou smlouvu, tak i pořídit závěť či aby se vedle dědické smlouvy uplatnila též intestátní dědická posloupnost. Autorka nicméně nepředpokládá, že by v nejbližší době k jakékoliv změně v tomto ohledu došlo a tak nezbývá než doufat, že řešení týkající se sporných ustanovení přinese alespoň judikatura. S ohledem na pramalé využívání dědické smlouvy však autorka ani toto neshledává nikterak pravděpodobným.

Resumé

The aim of this thesis titled *The position of inheritance contract among hereditary titles*, is to describe the individual hereditary titles, i.e. inheritance contract, testament and intestate succession, with a particular focus on the inheritance contract, since there are disputed points in the legal regulation of this institute, where several interpretations are offered and even experts do not always agree on the interpretation of certain provisions. The aim is therefore to describe selected problematic aspects of inheritance contract and to offer possible solutions to those.

This thesis is divided into three parts, the first of which is devoted to the historical context, which the author considers important for understanding the meaning and purpose of inheritance contract. Firstly, the regulation of inheritance contract in the ABGB, which was in effect until 1950, is described. The civil codes of 1950 and 1964 did not regulate the inheritance contract, but for the sake of the comprehensiveness of this chapter, they are also included. The inheritance contract returned to the Czech legal system after 64 years with the adoption of the „New Civil Code“ (Act no. 89/2012 Sb.) in 2014.

The second part of the thesis is devoted to inheritance contract and other hereditary titles, which are, as mentioned, testament and intestate succession, whereas inheritance contract is the strongest of the hereditary titles which is also the reason why the author devoted the most attention and space to it. This chapter also includes a comparison of the number of registered testaments and the number of registered inheritance contracts in the years 2014-2023.

The last part is devoted to the formalities of the contract of succession, in particular the Falcidian Quartet, but also the transfer of assets during the testate's life, the corruptibility of the inheritance contract and other formalities of the inheritance contract.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

ADAMOVIÁ, K., SOUKUP, L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. 2. upravené vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 362 s. ISBN: 978-80-7380-271-4.

BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Praha: ANAG, 2013, 376 s. ISBN: 978-80-7263-819-2.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 4. Díl čtvrtý: Dědické právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 196 s. ISBN: 978-80-7478-939-7.

FIALA, R., DRÁPAL, L. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s. ISBN: 978-80-7400-570-1.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s. ISBN: 978-80-7400-535-0.

CHALUPA, I., REITERMAN, D., MUZIKÁŘ, M. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, 180 s. ISBN: 978-80-7400-684-5.

KINDL, M., ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 937 s. ISBN: 978-80-7380-742-9.

KOBER, J. (ed.). *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021, 473 s. ISBN 978-80-87439-48-7.

KOVÁŘOVÁ, D. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2015, 288 s. ISBN: 978-80-7502-097-0.

MALÝ K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2005, 673 s. ISBN: 80-7201-433-1.

MAYR-HARTING, R. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927, 143 s. Signatura: II 025662/[Sv.] 5.

OTTO, J. *Ottův slovník naučný*. První díl. Praha: J. Otto, 1888, 970 s. Signatura: 54 E 019487/Díl 01.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 3120 s. ISBN: 978-80-7400-653-1.

PFEIFFER, M. *Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, 228 s. ISBN: 978-80-7552-798-1.

RAIS, Š., PARMA, M., ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1951, 324 s. Signatura: I 059884.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl pátý. (§§ 1090 až 1341.)*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. Reprint původního vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1998, 1011 s. ISBN: 80-85963-90-6.

SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha, a. s., 2013, 152 s. ISBN: 978-80-7201-931-1.

SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN: 978-80-7400-266-3.

ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo. Praktická příručka*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022, 965 s. ISBN: 978-80-7502-601-9.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 1624 s. ISBN: 978-80-7598-656-6.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 732 s. ISBN: 978-80-7598-412-8.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 1564 s. ISBN: 978-80-7598-955-0.

VOJÁČEK, L., SCHELLE, K., KNOLL, V. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN: 978-80-7380-257-8.

Odborné články

BEDNÁŘ, V. *Dědická smlouva a některé problémy při jejím uzavírání, zejména pak problematika výkladu § 1585 odst. 1 o. z.* [online]. Bulletin advokacie, 2017, č. 11. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/dedicka-smlouva-a-nektere-problemy-pri-jejim-uzavirani-zejmena-pak-problematika-vykladu-1585-odst.-1-o.-z?browser=mobi>.

ČERNOCH, R. *Praktický návod k výpočtu Falcidiánské kvarty dle § 1598 NOZ.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_226-prakticky-navod-k-vypoctu-falcidianske-kvarty-dle-s-1598-noz.

HOLÍKOVÁ, L. *Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky 2015. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_215-moznosti-dispozice-dedicu-s-dedickym-pravem.

KLEIN, Š. *Quo vadis, dědická smlouvo.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2017. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_554-quo-vadis-dedicka-smlouvo.

KLEIN, Š. *Veřejné listiny a jejich důkazní síla.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2014. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_154-verejne-listiny-a-jejich-dukazni-sila.

PLAŠIL, F. *K subjektům dědické smlouvy a zejména jejich pluralitě.* [online] Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2019. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_760-k-subjektum-dedicke-smlouvy-a-zejmena-jejich-pluralite.

PLAŠIL, F. *Může být stranou dědické smlouvy právnická osoba?* [online] Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2015. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_239-muze-byt-stranou-dedicke-smlouvy-pravnicka-osoba.

PLAŠIL, F. *O převodu majetku na smluvního dědice za zůstavitelova života podle § 1589 OZ.* [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2017. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_486-o-prevodu-majetku-na-smluvniho-dedice-za-zustavitelova-zivota-podle-s-1589-oz.

PLAŠIL, F. *Volná čtvrtina podle § 1585 NOZ a povinný díl*. [online]. Ad Notam. Praha: Notářská komora České republiky, 2016. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/casopis-ad-notam/detail/39_259-volna-ctvrtina-podle-s-1585-noz-a-povinny-dil.

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 23. 5. 1923, sp. zn. R I 469/23.

Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. října 1942, sp. zn. Rv I 217/42.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27. května 1997, sp. zn. 2 Cdon 1883/96.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. března 2013, sp.zn. 21 Cdo 3098/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. listopadu 2013, sp.zn. 21 Cdo 292/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. dubna 2014, sp. zn. 21 Cdo 1203/2013.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 9. září 2021 ve věci C-277/20 UM.

Právní předpisy

Česká republika

Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., zákon o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zahraničí

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení.

Ostatní zdroje

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, sněmovní tisk č. 362/0. Konsolidovaná verze.

E-mailová komunikace s Notářskou komorou České republiky ze dne 27. února 2024.

